IZVJEŠTAJI I IZVADCI IZ DOPISA MUZEJSKIH POVJERENIKA.

1. **Izvještaj o iztraživanju u Kloštarskoj okolici.** Dopisom svojim od 6. srpnja 1890. br. 142. pozove me slavno ravnateljstvo, da nastavim izkapanje starina u Podravini.

Dopisom od 10. srpnja 1890. br. 151., priobći isto ravnateljstvo kr. županijskoj oblasti u Bjelovaru, da ću u Podravini starine kopati, na što mi ista oblast izdade „otvoreno pismo time, da se kotarske oblasti, občinska poglavarstva i empiričko osoblje pozivaju, da (mi) na ovom znanstvenom putovanju i iztraživanju sa svom pripravnošću na ruku ići imadu. Za ovo otvoreno pismo, koje mi je vrlo od koristi bilo, neka je veleslavnoj županijskoj oblasti izrečena hvala.

24. lipnja 1887. zamolilo je belovarsko povjereničtvo narod. zemalj. arkeol. muzeja u Zagrebu novčanu podporu od slavne gjurgjevačke imovne občine. 24. studenoga 1887. javi ista imovna občina, da je po predlogu gospodarstvenoga odbora visoka vlada dozvolila, da se kod izkapanja starina u Podravini mogu upotriebiti „šumski kvarnici, koji imovnoj občini duguju šumske odštete u iznosu od 200 for.“

Ovo povjereničtvo poslužilo se je ovaj puta ovimi težaci, za koje se ovim putem ponovno zahvaljuje. Jedina je šteta, što se težaci za vrieme velikih školskih praznika težko dobiti mogu, pa za to radnje nisu onako tekle, kako si je to ovo povjereničtvo želilo.

26. srpnja 1890. uputih se u Pitomaču, jer mi slavno ravnateljstvo u dopisu od 10. srpnja 1890. br. 151. naročito preporuči, da točno izpitam pučanstvo kloštranskoga okoliša, ne bi li tako saznao trag onoj rimskoj državnoj cesti, koja je niz cielu Podravinu tekla od Optuja do Osieka, i jer sam dočuo, da se u Pitomači takav trag spominje. Tu sam čuo, da se na mnogim mjestima nalazi poprudjen sasvim ravan trag druma, o kojem u narodu nema nikakove predaje, koja bi odala postanak te ceste. Takovih tragova da ima u velikoj Ćrešnjevici na Špoljarićevu gumnu, u Prugovcu, kraj Kloštra u Seči, u Kozarevačkim livadama a nato u Kamenitom jarku izpod male Ćrešnjevice nedaleko od vrela, koje se zove Arsenik. Prudj, koji se na tim mjestima nalazi, nije debelo nasut; pod njim je, kao u cieloj Podravini, sipak žut piesak. O miljarnim stupovima ili bud o kakovom djelanom kamenu nema nigdje spomena. Nitko se ne sjeća, da je ikada kakova kamenita stvar nadjena. U Prugovcu nalazi se takav poprudjen trag nedaleko t. z. „žednog pieska“; to su goli brežuljci samoga puhova, u kojem se nalaze komadići zemljenih posuda, kakovih ima na svim podravskim pieskima ili pjeskulačama. Nekoliko stotina koračaja od toga poprudjenoga traga, našao se je prije nekoliko godina lončić, pun rimskoga novca, koji je slavnomu ravnateljstvu priposlan. Pošto mi je to bio sjeguran rimski trag, odlučih se poći i u Prugovac te i tamo propitkivati, ne bi li tu našao spomena miljarnim stupovima; ali sve badava. Što sam u Prugovcu našao, spomenut ću kasnije, jer se želim držati onoga reda, kojim su poslovi tekli.

Osvjedočivši se, da nedvojbenom rimskom drumu ovdje u trag ući ne ću, povratih se u Kloštar, da tu ponovno pokušam sreću svoju, ne bi li našao ono mjesto, onu varoš, što li je bilo, iz koje zakapaše one mrtvace, koje izkopah prije 3 godine i za koje drži slavno ravnateljstvo, da su ili Obri ili prvi ovamo doseljeni Slaveni. Ovo potonje mnienje zastupaju po izjavi slavnoga ravnateljstva i drugi arkeolozi, koji su te stvari, koje sam u ono doba priposlao, vidjeli. Još me je čekala i ta zadaća, da prekopam t. z. „bogčev grob“. To je golo mjesto usred mlade vrlo guste šume, koja se zove „črni jarki“ ili „crni bereg“. Narod veli, da je ovdje staklen lies i veliko blago zakopano, a neki opet pričaju, da je u ovom kraju živio

pustinjak, kojega ovdje zakopaše. Ova čistina, na kojoj nema ni trave, duga je jedno 4 m., a široka 3. Našlo se nije ništa nego $^1/_2$ m. izpod površine podosta ugljena. Kopalo se je do zdrave zemlje i u neposrednoj blizini toga mjesta, ali bez uspjeha.

Dočuo sam od nekih pastira, da se u blizini onoga mjesta kloštranskoga Piesja, na kojem sam već jednom kopao, nalaze u piesku žare, kojima ovdje vele „pûtre“. To su po opisu onih, koji su takovu putru našli, oveće, dosta debele i sasvim crne zemljene posude sasvim uzkoga guta. Neki Joco Ciribaša, koji je prije nekoliko mjeseci putem kotarske oblasti gjurgjevačke muzeju poslao stvari, koje je vjetar na piesju razkrio, pokaže mi ono mjesto, na kojem je on i drugi neki seljak našao takovu putru. Obje bijahu dosta na blizu, ovelike, crne, pune kosti i ugljena; piesak oko njih bijaše takodjer crn. Na objema bio je poklopac Kako su opazili, da je u loncu ugljena, mišljahu, da im se je novac, koji da je bio u pûtri, poradi pohlepe njihove pretvorio u ugljen, te su u jarosti svojoj na sitne komadiće razbili sve, što su našli. Ugljen pako pokušaše molitvom, gatanjem i čaranjem posvrnuti u novac, ali badava. Za to baciše i ugljen.

Pošto su obje putre na blizu nadjene i pošto je to dovoljno bilo, da sam naslutio grobje od žara, odlučih se na kopanje. U promjeru od 40 m. oko onoga mjesta, na kojem su nadjene te pûtre, prerovasmo cieli brežuljak — ali bez uspjeha. Komadića zemljenih posuda dosta, ali ciele pûtre ni gdje.

Pri onom mjestu, na kojem razkopah 1887. mnoge grobove, sagradio si je taj isti Ciribaša kuću, te pazi na sve, što bi vjetar odkrio. Tako je do sada našao željezni nož 33 cm. dug, 12 cm. dug brončani šiljak jedne sulice i omašnu podkovu. Sve te stvari priložene su ovomu dopisu.

Na tom mjestu dao sam takodjer kopati. To je goli piesak puhov, na kojem gotovo ništa ne raste. Brežuljci, koje vjetar stvara, na južnoj su strani obično sasvim razneseni. Našao sam tamo dva groba. Nu pošto su isti, kao i oni, koje razkopah 1887., prekinuh izkapanje. Stvari, koje sam u njima našao jesu u jednom zamotu. U jednom bijaše par mindjuša, jedan križić i nješto kralježa. Sve drugo bilo je u drugom grobu Lubanje se ne mogahu ni naći. Od kosti bilo je samo nešto tragova. Prsten, koji je vrlo liepo radjen, i u kojem je možda i kamen bio, sadržavao je tamo, gdje bi trebao biti kamen, nekoliko zlatnih listića u nekakovoj mazavoj tvari. Ti listići su u malom zamotku uz prsten. Isti su takovi listići već prije nadjeni, a i ovaj puta, u nekim čudnim, orahu nalikim, kao željeznim uresima, koje nadjoh pod vratom, tamo, gdje bijahu u piesku naredani kralježi (biseri).

Pošto mi je slavno ravnateljstvo u cienjenom pozivu naglasilo, da muzej ne može trošiti na traženje, nego samo na kopanje starina, to se potrudih da nadjem što sigurniji trag budi kakovim starinama. U tom propitkivanju saznao sam od suho-katalenskoga učitelja, da je u Suhoj Kataleni nedavno nadjeno nekoliko komada rimskoga novca. Ljudi da su to izorali na t. z. „skvesu“ i na t. z. „prugovačkom polju“ a nešto da je nadjeno i u „Seči“, osobito u „Boričecu“. Djeca da su se tim novcem u školi igrala, a on da im ga je uzeo. Ja se odputih u Suhu Katalenu, a gosp. učitelj mi dade 7 komada vrlo liepo sačuvanog novca, a svi su rimski i to iz 1., 2. ili 3. vieka. To je dakle sigurni rimski trag, pa za to podjoh razgledati spomenuta mjesta.

Okolica Suhe Katalene prama Prugovcu sâm je piesak; kod oranja samo se praši. Na nekim je mjestima puhov kao i kod Kloštra. Svagdje, gdje god bi se piesak malo pomnije pretražio, našao bi se po koji komad criepa iste strukture, kao što ju imaju komadići, nadjeni kod Sesveta, Kloštra, u Minovom kutu, kod Prugovca, Katalena i cieloj okolici. Mi smo počeli kopati na Skvesu. To je brežuljak, na kojem nadjosmo komadiće opeka i posuda, ali uz sav trud ništa više. Tako isto i medju vinogradima i na katalenskim poljanama. Na oranicama, koje su tik pod Sečom (to je velika posječena i na novo zasadjena šuma) nalazili smo velike množine criepa, ali kopajući sve do 2—3 m. dubljine na premnogim mjestima, ne mogosmo ništa ovećega naći. Komadići, koje smo tu našli, koji su urešeni, nalaze se u jednom zamotu. Sada udjosmo u Seču, da tu pokušamo sreću.

Seča leži na sjeveru od Suhe Katalene. Idući iz Prugovca točno na zapad, dolazimo najprije na velike puste Pieske pa preko potočića Suha Katalena u Seču. Duž toga vrlo dubokoga korita Seča je dosta ravna, dočim je sva ostala prama zapadu dosta brjegovita. Pojedini brežuljci sastavljaju omanje kose Kroz tu Seču ide sada zabranjeni poljski put iz Suhe Katalene u Gjurgjevac. Ovim putem uljegosmo i mi u Seču, kad no nam se put na jednom mjestu pričini crvenkast. Tu stadosmo.

Zašestariv okrug od 20 m. premjera, dadoh kopati u dubljinu. Tu nam se pokažu u zemlji tri naslage. Najgornja ima 15—20 cm. i jest sama rahla zemlja crnica. Pod njom je žuta, uslied velike žege kao kamen tvrda ilovača 30—50 cm. debljine, a pod ovom je sam žuti piesak. Na nekim mjestima, gdje sam za to opravdanih razloga imao, dao sam kopati do $3\frac{1}{2}$ m. dubljine, ali ne nadjoh drugo do samoga pieska. Tako je sastavljena gotovo sva Seča s tom jedinom razlikom, da je na nekim mjestima tik pod površinom piesak, dočim je na drugom prekrit crnicom i ilovačom razne debljine, a na trećem opet nema crnice, nego samo ilovače.

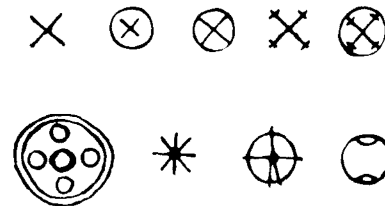
Ta je ilovača na nekim mjestima tako prepuna zemljenih posuda, da se ni lopatom ni motikom ne može dublje nego 4—5 cm. jednim udarcem prodrieti. Toga posudja ima samo na vrhuncu onih briežčića, koji leže prema Prugovcu i sa kojih je krasan vidik daleko u Magjarsku. Kako spomenuti put ide baš ovimi vrhunci, to on dieli tu kosicu u zapadno i iztočno obriežje. Na zapadnoj strani ne mogosmo nigdje criepa naći, dočim ga ima u preobilju na vrhu i na iztočnom obronku. Kako je to na jednom briežku, tako je isto na još drugih 6, koji sadržavaju u duljini od 360 koračaja velike množine posuda. Gdje crnice nema, nego samo ilovače, tu se nadje criep odma pod površinom, inače treba crnicu odstrugati.

Granica izmedju pieska i ilovače na nekim je mjestima čudnim načinom označena. Neposredno pod ilovačom, dakle neposredno na piesku, nalaze se 1 cm. do $1\frac{1}{2}$ cm. debele zemljene, nešto svedene a slabo pečene ploče, koje su na izbočitoj strani dosta gladke, dočim im je izdubljena strana šupljikava i kao obasuta sa malim zrncima kremena. Ove ploče položene su tako, da im je izbočita strana jednom gore, a drugi puta opet dolje okrenuta, dakle ovako ⌒ ili ⌣. Nad ovim pločama nalaze se posude u žutoj ilovači. Žalibože, malo koja da je ciela. One su mnogobrojne, a vrlo nejednako smještene, tako, da su neke postavljene, neke opet položene ili nagnute. Negdje te negdje stoje ove posude u samom ugljenu, a negdje opet, gdje ploča pod njima nema, tamo je sva okolišna zemlja do cigle spečena, crvena i dosta tvrda ali bez pravilnoga oblika. Prosuditi, što je ta pečena zemlja mogla biti, nije moguće jer nema ni na kojem komadu ikakova pravilna ploha ili brid. Jedan jediti oveći komad mogosmo izvaditi, koji ima oblik ugla tanke i vrlo lahke opeke.

Najobičnije su posude u obliku prostoga, dosta debeloga cvietnoga lonca. Ali ni ove nisu ciele. Šaljem dvie takove posude. Na objema bijaše zaklopac, od kojih se samo jedan spasi. Medju njima ležala je debela mala posudica, koja ima točan oblik čaše na kaležu ili putiru. Sasvim blizu ležalo je nešto, što bi moglo biti poklopac.

One dvie posude na lik cvietnoga lonca bijahu napunjene zemljom. Blizu dna našao sam u toj zemlji nekakovu tamno smedju, čokoladi vrlo naliku stvar, koja se i lomila kao čokolada i koja bi mogla biti kakova usušena organska tvar. Na dnu ima jedna tih posuda znak križa, a nikakav drugi ures. Kaležu slična posuda našarana je kolobarima, a dolnji je dio sasvim primitivno izbockan. Sadržina joj bijaše ista.

Od ovih cvietnih lonaca našao sam nebrojenih komada. Što god je karakteristično, ja sam pobrao i šaljem za proučenje, pošto nisam strukovnjak. Baš za to bit će možda i komada bez ikakvoga interesa. Zanimljiva su dna, koja šaljem slavnomu ravnateljstvu. Svako dno tih posuda, što su na lik cvietnih lonaca, ima na vanjskoj strani svojoj jedan od ovih znakova:



Kao nestrukovnjak se ne usudjujem izraziti, da su ovi znakovi donekle na lik onih monograma Isusa Krista, kako se nalaze u 3. i 4. vieku. Valjda će ugledati svietlo strukovna ocjena ovih predmeta.

Izim navedenih posuda. kojih ima na 5 brežuljaka, našao sam i oveće, koje su urešene sa uzporednim naborima okolo ciele posude. Dolnja polovica ovakovoga lonca prilično je sačuvana.

Sve krnje, koje su iole urešene, sabrao sam i složio u svežanj. Te šare obično su sasvim proste, ali ipak savršenije od onih, što ih nalazimo na komadima tobožnjega kaleža. Neki takovi crepovi sasvim su od biele zemlje. U jednom takovom bilo je koštica od jedne ptice.

U jednom humku nadjosmo kamenitu ploču, a malo dalje još jednu bez ikakvog traga svrhi iste. Jedan komadić kamena priložen je. Pod jednim bijaše vrlo elegantna posudica, od koje je sačuvan gornji dio, a naliči na rimske posude. Nad kamenitom pločom ne bijaše ništa, a pod njom samo ta posudica. Položaj ploče bijaše nešto kos Drvga ploča bijaše od prve udaljena 3 koračaja, a ni pod ni nad njom ne nadjosmo ništa.

Od željeznih stvari, koje nadjosme na prvom brežuljku, razaznaje se jedno svrdlo, čavli, željezna razporena ciev, vinjage i nešta kao vrlo primitivna 21 cm. duga igla, držak noža itd. Od držka noža ima dva komada. Oba su nadjena dosta duboko u zemlji, a gotovo 1 km. razdaleko.

Ma da smo se veoma trsili, da nadjemo još koje nalazište posudja ili trag kakovoj sgradi, ipak nam ne posluži sreća. Dočuvši napokon, da je novac, što ga dobih, u Prugovcu nadjen, uputih se tamo, nebi li tamo bio bolje sreće.

Došavši u Prugovac, dočuh, da ima u narodu dosta komada onoga novca, koji je 1888. godine nadjen. Ja se potrudih, da ih što više pokupim, ali dobih samo 20 komada. U okolini samoga mjesta, na kojem je taj novac nadjen, dao sam kopati. Površinu od kakovih 600 m^2 prekopasmo svu ne samo poradi toga novca, nego i za to, jer se ne daleko od toga mjesta, u malom dolcu, nalazi poprudjena pruga, koja se danas više ne vidi, pošto je sva preorana. Oko toga nalazišta dakle zemlja je ovakova: 30 cm. debela je zemlja bez primjesa, onda nalazimo $^1/_2$ m. debeli sloj, pun ugljena i sasvim iztrošenih opeka bez reda sa nešto malo criepa od posuda, a pod tim slojem opet piesak. U tom sloju našao sam 2 komada od kolobara, koji su od crne, vrlo tvrde tvari brušene i komadić izbrušene kamenite ploče. Ne daleko od toga mjesta nalazi se ovisok briežčić od samoga pieska, kojemu vele „žedni pesek“. Pošto mi rekoše, da je tu negdje bio grad, to sam na mnogim mjestima kopati dao, ali bez osobitoga uspjeha. Na jednom sam mjestu našao jedan liepo sačuvan novac, koji je u zamotku. U piesku ima gdje gdje po koji kremeni iverčić i criep od posude. Pretražio sam i obližnje brežuljke, ali moradoh radi nepovoljnoga vremena prekinuti.

U zamotku XIV. prilažem jedan novac, kako ovdje kažu „manguru“, koja je nadjena blizu one kamenite ploče, izpod koje ležaše u Seči ona liepa posudica rimskih oblika. Žalim što mi sav požrtvovni trud, koga uložih u to, da nadjem još koji komad, bijaše uzaludan. Na manguri vidi se u sredini samo urezan kolobar, drugo ništa.

U zamotku XV. je jedan Domitianus, dar g. N. G. Marka.

U zamotku XVI. 3 srebrena komada, dar g. Sl. Vrančića.

U zamotku XVII. 1 komad, što ga nadjoh na ulici.

Svršavajuć svoje izvješće, molim slavno ravnateljstvo, da ne pusti s vida mnogobrojne gradine, koje se nalaze u Bilu i koje ću, bude li sl. ravnateljstvo pristalo, na godinu pretražiti. Ja sam po nalogu sl. ravnateljstva propitkivao za špilje u Bilu, pa mi rekoše, da će ih sigurno biti, da će za nje možda gdje koji pastiri znati, ali kad se uputih sam da vidim, sastanem 2 žandara, koji mi, upitani, savjetovahu, neka se kanim toga posla, jer ću, ima li špilja, u svakoj naći konjokradica sa 2–3 konja, pa će me ne liepo primiti. Pošto je baš one dane, kako je i u novinama javljeno, mnogo tih konjokradica u onom kraju vidjeno i uhvaćeno, to se zaista okanih traženja špilja.

U Bjelovaru 10. listopada 1890.

Prof. Gustav Fleischer,
povjerenik nar. zem. muzeja.

2. **Mitrovica,** dne 24. ožujka 1894. Odmah čim sam primio Vaš list snimih nacrt t. zv. rimskoga groblja u ovomjestnom gradskom poglavarstvu, što mi je gosp. mjernik N. Popović velikom pripravnošću omogućio. Zatim se uputih na lice mjesta i razgledah pobliže zemljište; tom prilikom mišljah, da velikog uspjeha pri izkapanju ne može biti, jer je već vrlo mnogo povadjeno! To rekoh i velečastnom g. opatu P. Mileru, koji mi reče, da Vas, veleučeni gospodine tako i izvjestim, pokazav mi ujedno i lijepu cijelu staklenu četverouglastu bocu, koju je jedan radnik u zemlji našao. — Poslije sam morao još jednom na lice mjesta, da izpitam starije ljude, što o tom znaju i da sve još bolje razgledam. Sad saznah sliedeće:

Starac Mijo Mandušić (Šolić) reče mi: „Iza briega desno izkopali su Talijani prije desetak godina, kad se je drum u Rumu pravio, mnogo zidova od kamena i drži, da je to bila crkva oko 16° duga i 7—8° široka; zidovi bijahu 5–6′ debeli. Sav su kamen povadili i za cestu upotrebili! Radili kakovih 20 dana, a zidove barutom lomili.

Najviše je, veli dalje, kopano na brežuljku, no našlo se je koješta i u nizini. U nizini je nadjena kapelica, u kvadratu jedno 2° velika Mnije, da bi još moglo koješta biti u zemlji, ali da se ljudi odvraćaju od posla zato, što je jako duboko, $1^1/_2$—2°, jer su ljudi, kopajuć jedno nabacali zemlje na drugo, pokraj tog ležeće.

Il. Pivarević, susjed njegov, potvrdi mi njegove navode, dodajuć, da je na tom briegu nadjeno mnogo kamenitih rim. sarkofaga, a i olovnih, medju inima i onaj, što je odnešen u Beč. Njegov otac veli, da je iz starih vremena čuvao komad beza (platna), kog je u rim. grobu našao, misli, da je od pokrova i čudi se, da je toliko godina čvrsto ostalo, bilo je rijedko, poput sita ili rešeta, ali ga je, ne zna kako, nestalo. Veli, da je već mnogo i glavno izkopano, ali bi lahko još što u zemlji, još netaknutoj, biti moglo i to posvuda na okolo.

Trećega sam još pitao starca Jocu Grgetića sa još više ljudi. I ovi potvrdiše gornje, a izkazaše nadalje ovo: Kapelicu izkopao je pokojni Il. Šimunić, ali nije smio nastaviti rada, dok nije komisija pregledala; kad je ova našla, da su samo šareni zidovi i pod i ništa više, dopusti mu, da sve povadi. Na brijegu izkopano je, rekoše, najmanje 40 sarkofaga, medju njimi onaj u bečkom muzeju, a malo dalje drugi, veliki sarkofag sa mnogo izdubenih slovâ, koja su još bila crvenom bojom namazana; ovaj da je kupio njetko iz Rume (misle gospoštija) i tamo odnio prije kakovih 30 godina. Jedan olovni imao je, vele, 9 centi težine. Sarkofag, koji je sada u Beču, vele, da je izkopao Marko Švajberić, koji je preko puta Kalvarije. Starac Joca mi pripovjedi, da se sjeća, kada još nitko nije ništa kopao, te da je nekako prije bune (1848.) prvi sarkofag izkopao njeki Katić, pak onda za njim svi redom, skoro svake zime sve do sad, samo u zadnje vrijeme nješto redje. I ovi ljudi misle, da sarkofaga i zidova još ima, ali da je težko kopati radi dubljine. Nadjeno je vele raznih stvari (i zlatnih), pa i novaca,

Na licu mjesta sam zatekao 2 radnika, kopajuć kanal za Bugare okolo iznajmljenog zemljišta. Taj će kanal iza uskrsa nastaviti upravo kroz taj brežuljak, te sam vrlo ljubopitljiv uspjehu! Ta su dvojica našla one bakrene i bronzane stvari, igle i t. d., koje dadoše gosp. opatu, a mislim, da su sad u muzeju. Rekoše, da je medj njimi bila i njeka pasja glava od dragog kamena (komad stakla, op. uredničtva). koji se po noći sjao; misle, da je bio u prstenu, ali ovog ne nadjoše. Našli su i puno rimskih bakrenih novaca, koje su porazbacali (4 oštećena, slabo sačuvana, dadoše meni). Ja sam jih zamolio, da sve, što od sad nadju, dobro čuvaju. Na jednom su mjestu naišli na same kosti, kojih je mnogo bilo.

Pošto je ovo zadnje vrijeme ovdje neprestano kiša padala i blato bilo, nisam mogao još više o stvari doznati. Osobito žalim, da nijesam imao prilike sa Bugarima govoriti, koji su cijeli taj kompleks preorali. Ovi su lahko i vjerojatno takodjer što naći mogli.

A sad sam slobodan još pridodati svoje vlastite opazke, koje držim za bolje razjašnjenje nuždnim!

A) Čestica katastralna, na kojoj se sve to nalazi, nosi br. 6057. i proteže se od ceste do potoka Čikasa Od njezinih dielova veći je u nizini, a manji sačinjava brežuljak, koji je važniji.

Nizina je sva preorana i posadjena, zato se tamo, kako mislim, ne bi ni moglo kopati, pošto bi odšteta bila nerazmjerno velika, a ta partija i do sada nije tako važna bila, kao brežuljak, koji sam modrom tintom izvukao, držeć, da bi se jedino u tom obsegu moglo kopati, ako se kopanje preduzme.

Ako uočimo točnije brežuljak, o kom sam do sad govorio, nalazimo, da na njem ima jako mnogo rupâ, potječnćih od izvadjenih sarkofaga, rakâ (grobnicâ) i zidovâ. Broj njihov iznaša jamačno preko jedne stotine! Nije mi dakle bilo moguće sve točno na povećanom nacrtu označiti, a nije bilo, bar za sada, ni toli nuždno.

Pošto je toliko kopano, držim i ja, da je glavno već izkopano, nu moglo bi lako na sve strane, izmedj do sada kopanoga, još koješta biti. Sa šibkom je ovdje težko tražiti, gdje ima što u zemlji, jer ista svaki čas na ciglu naidje, pošto nije čisto zemljište kao u vrtovih Palanke, nego same zasute ruševine

B) Slobodan sam ovdje navesti, da je prije njekoliko godina na tom brežuljku kopao bivši muzealni ravnatelj g. Š. Ljubić i to mislim, sa malenim uspjehom, a ne znam pravo, ni na kojem mjestu. To je izkapanje trajalo, kako mislim, samo dva dana.

C) Držim, da bi dobro bilo počekati, dok se ovih dana započeti kanal, koji sječe taj brežuljak, dovrši. Tom prilikom bi se dalo laglje prosuditi, da li će se to poduzeće rentirati, premda znam, da se u arheologiji bez žrtava slabo što postizava.

D) Nijesam u stanju pobliže označiti mjesta, gdje bi se kopati imalo, jedino mogu spomenuti ovo:

Pošto znam, da je na tom mjestu g. 351., 357. i 358. držan crkveni sinod, to mislim, da je crkva, u kom je obdržavan, mogla jedino biti na mjestu, na kom su gore pomenuti Talijani kopali, jer su tamo najveće i najkompaktnije zidine bile, koje su na žalost izvadjene, ali ne znam absolutno, da li sve, ili samo jedan dio. Nije dakle mogućnost izključena, da tih zidovâ ili podovâ, kakov nadpis, sarkofag u blizini crkve, kakovih stvari i t. d. još i danas u blizini na okolo ima. To je razlog, za što bih ovo mjesto favorizirao i to tim više, što su gore pomenuti Talijani samo kamen što brže vadili, neobaziruć se na išto drugo.

Koliko bi se moglo osim toga na drugih mjestih kopati, osobito tamo, gdje su poveće partije netaknute, zavisi naravno o razpoloživu novcu, vremenu i prvom uspjehu, koji bi se pokazao.

Reasumirajuć dakle sve, velim: „Velike nade neimam, ali nijesam sasma bez iste“. Pošto sam tim izcrpio meni poznato gradivo o tom predmetu, završujem ovaj izvještaj, žaleć, da mi vrijeme i okolnosti ne dopustiše, da bude podpuniji, kako bih želio sebi na zadovoljstvo, a znanosti na uhar.

Bilježim se osobitim štovanjem Vaš

Ignjat Jung,
učitelj i muzealni povjerenik.

P. S. Nadjena su ovih danâ dva novčana funda*, ali jih poradi kiše ne mogoh jošte pregledati; budućim listom pobliže.

2. **Kostajnica**, dne 1. prosinca 1892. U Viestniku broj 2. t. g. saobćih Vam, da su nadjeni u Bos. Kostajnici tragovi vodovoda, a bez dvojbe iz rimske dobe. Obzirom na tragove vodovoda obećah Vam, da ću nastojati, da odkrijem i tragove rimskog grada.

Slučaj htjede, da se je ove godine pravio vodovod u Bos. Kostajnici i to iz vrela Bubnjarice, za koje sam naslućivao, da su ga Rimljani za vodovod upotrebljavali. Kod vrela nadjeni su u dubini od 1 m. ostanci rimskih cievi od dobro pečene ilovače, te lipove i jelove daske, koje su pod zemljom u vodi dosta dobro uzdržane. Rimski je vodovod do 80 cm. pod zemljom, a cievi (0·30 duge, a 0·15 u promjeru) su kamenom prezidane. Vodovod se je protezao izpod brda nuz sadanju glavnu cestu, te mu se je trag kod škole izgubio. Kopanjem novoga vodovoda naidjoše mu radnici opet na trag pred malom kućom trgovca Jose Ćurića, te opet na trgu (čaršiji). Ova dva traga pokazuju pravac, kojim je vodovod išao i to od zapada k iztoku k rieci Uni.

Una pod Kostajnicom ima na desnoj obali rukavac Unicu, a komad zemljišta med Unom i rukavcem joj spada pod Hrvatsku, dakle posjed je gradjana kostajničkih. Na pomenutom zemljištu nalazi se kost. gradina i više državnih sgrada, opasanih s bos. strane zidom. Izpod ovih sgrada nalaze se nuz Unu tragovi rimskog grada, dakako sasvim pod zemljom, te se na iste naidje samo za vrieme obradjivanja; a vodovod ide upravo prema ovomu mjestu. Da su tragovi toga grada došli tako duboko pod zemlju biti će uzrokom poplava rieke Une, te zidanje gradine i ostalih sgrada, za koje je bez dvojbe i kamenje rimskoga grada upotrebljavano, kao što nekoji tesanci u gradini svjedoče.

Nadpisom za sada nije se ušlo nikakovim u trag. — Odkapanjem zidina naišlo bi se zaista i na mnoge spomenike iz rimske dobe; a tim bi nam se i jasnija slika cielog grada pokazala, koj obzirom na položaj mu nije bio neznatan.

Jakov Pavelić,
učitelj i muz. povjerenik.

3. **Kutina**, dne 31. listopada 1892. . . .
. . . .

Kod Kutine na rudini Fratrica odkrio sam rimski grad, gdje ću još tečajem budućega mjeseca izkapanje preduzeti dati.

Sa osobitim štovanjem

Despot Teodorčević, muz. povjerenik.

4. **Kutina**, dne 21. prosinca 1892. Na velecienjene upite od 15. prosinca 1892. čast mi je sliedeće odgovoriti:

1. Pronadjeni rimski fundamenti nalaze se na privatnomu zemljištu, no nisu ove godine zasijani, jer sam zamolio ljude, neka dozvole, da iztražne pokusne izkopine još ove godine provedem, na što su svi pristali. To isto javio sam kr. kot. oblasti, i ta je dala proglasiti, da se moj podhvat svestrano štititi ima.

2. Da su ostanci rimski fundamenti, poznajem po materijalu, jer sam bio sa gosp. prof Šimom Ljubićem, kao asistent kod izkapanja fundamenta Servicija (?) kod Petrovasela. A da se i Vi o tome osvjedočite, šaljem Vam

* U Hessendorfu i iza bolnice.

danas tri komada materijala. Veći crijep i mozaik nadjen je na Fratrici, dočim je manji criep nadjen na oranici Crkvište, $^1/_2$ sata dalje od Fratrice. (Komadi su rimski. Op. ur.).

3. Cigle, koje su ljudi dosele vadili, dugačke su 2 cipele a široke 1 cipelu.

4. Fundamenti se ne vide, jer se gore nad njima težaći, s toga Vam ne mogu nacrtati, kakov je bio oblik dotične gradine ili grada; ali je prostor, koji zauzimlju, prilično velik; $^1/_2$ sata hoda daleko nalazi se na prekriž isti materijal; gdje godj čovjek zakopa, nalazi se ili fundamenat ili ovakov mozaik, kakov Vam jedan primjerak šaljem.

5. Dosele se nije našao ni jedan kamen sa napisom, a isto tako nadjena cigla nije imala nikakva napisa. U ostalom nije se mnogo ni iztraživalo, izuzam što sam ja nekoliko pokusnih jamâ kopati dao. Tom zgodom nadjeni novci i predmeti odaslani su narodnomu muzeju u Zagreb. Navlastito bio je jedan nakit kolâ veoma zanimiv, i toga sam poslao narodnomu muzeju.

6. Na više mjesta ori se izpod koraka, te slutim, da će tamo biti kule ili podzemni kanali.

7. Jedan sat od Crkvišta medju Repušnicom i Kutinom na oranici Lipa nalazi se takodjer znakova isto ovakova materijala, a i novaca, koje sam poslao muzeju u Zagrebu.

U Kutini, dne 21. prosinca 1892.

Despot Teodorčević,
mjernik, povjerenik narod. muzeja.

5. **Sisak**, dne 4. srpnja 1895. Veleslavno arheoložko družtvo odlikovalo me je čašću povjerenika toga družtva za grad Sisak. Zahvaljujući na odlikovanju obećajem, da ću uz svoje slabe sile sav mogući trud uložiti u korist toga družtva.

Već sada imadem priliku prerisati dati jedan nož iz dobe križarskih vojna, što će u arheološko glasilo dobro pristati. Taj nož nadjen je u Pokupskom, a sada je predmetom naše školske zbirke starina. U Pokupskom dalo bi se još koješta vriedna naći, a čujem, da tamo neki trgovac imade nešto sakupljenih starina. — Prije kojih 30—40 godina nadjena je u Pokupskom dobro sačuvana daščica i na njoj pet kovnih utisaka (figura). Od tih pet utisaka srednja medju njima jest „Siscia". Ova daščica nalazi se danas u peštanskom muzeju već od više godina, a kako je tamo dospjela — ne znam. Pri potraživanju pismenih podataka za povjest grada Siska, namjerio sam se na pisca arheologa, koji spominje rimske starine iz Pokupja, pa i tu daščicu, koju u velike cieni, jer drži, da je to komad ili stranica bogato urešenog kovčežića, u kojem su se čuvali razni rimski novci, a uresi kovčežića bijahu trinaest kovnih utisaka (figura), a pod svakom figurom ime kojega grada, gdje su se rimski novci kovali. Čujem takodjer, da se u Sisku nalazi jedan kalup rimski, u kojem su novci kovani bili. U Sisku moći će se još uviek štogod valjana naći, osobito u mjesecu srpnju i još više u kolovozu, kada Kupa spadne. Kada bi ja koju svotu družtvenoga novca za kupovanje starina na razpolaganje imao, djeca bi po Kupi i bolje pretraživala pijesak, znajući, da će valjanu stvar kod mene moći unovčiti. — Mnogi spomenici sa napisi, mnoge druge starine, osobito pako rimski novac, otišao je sve u bezcijenu u tudjinstvo.

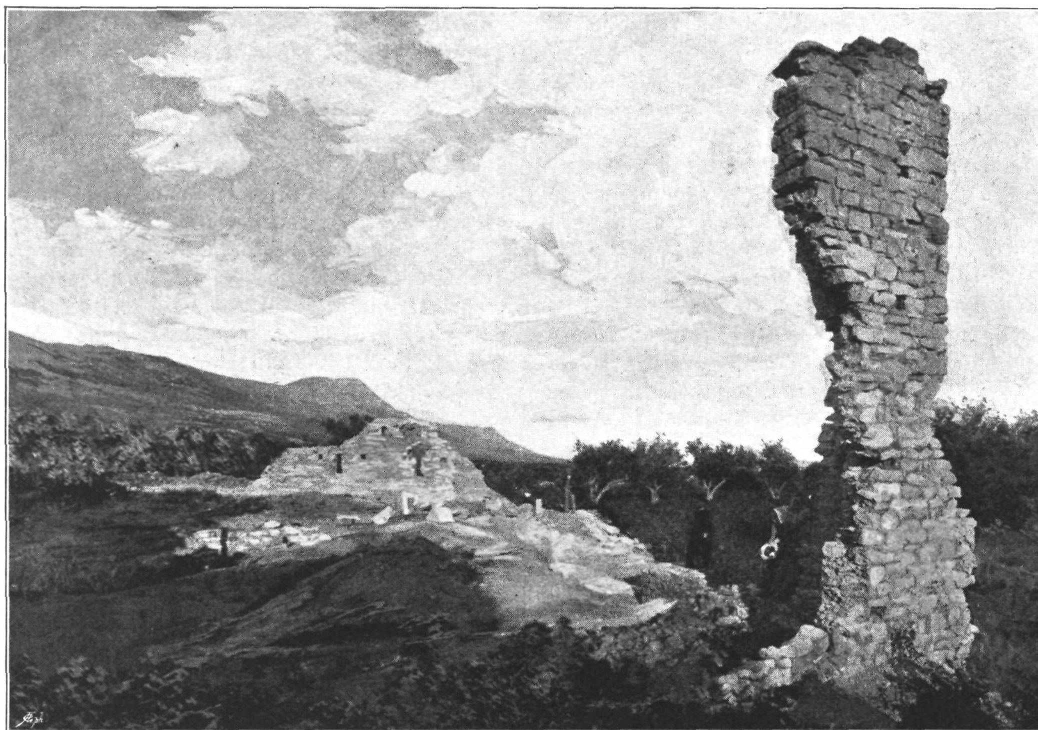
Prošle godine bijah počašćen visokim posjetom; u mojem stanu potraži me, ne znam čijom preporukom, Nj. prejasnost Ernest princ Windischgrätz, putujući iz Sriema na potraživanju starina, te ponuka i mene, da se dadem na posao, pa da ga o uspjehu češće izvješćujem. Ja Nj. Visosti rekoh, da ga mogu izviestiti, ali predmet bi mu mogao samo onda priposlati, kada bi imao dva primjerka, jer znam, da niti je smeti, pa da i je smeti, ne bi bilo patrijotično vriedne stvari, kojih možda naš muzej ne bi imao, izvan domovine šiljati. — Uz sve to budi mi dozvoljeno još jedno upitati: Je li veleslavnomu predsjedničtvu poznato, u kojem se stadiju nalazi sada arheološko družtvo „Siscia" u Sisku? Ja držim, da je to družtvo zaspalo, jer se o njem već više godina ništa ne čuje, nu pri tom ipak znam, da je u sisačkoj banki i danas nešto novca, glasećeg na „Sisciu" u pohrani. Pošto predsjednik toga družtva i danas živi i to pogl. gosp. Mavro Milčić, to bi veleslavno arh. družtvo u Zagrebu moglo zahtjevati, da se novac izravno njemu ili meni kano povjereniku izruči.

U Sisku mogla bi se iskapanja nastaviti i tako bi se ja na skoro mogao pohvaliti, da se je uspavani mar za arheološke interese u Sisku opet probudio.

F. Hefele,
gradj. učitelj i pravi član pedagog. zbora.

6. **Iztraživanja „Bihača"**. Otrag malo vremena „Bihać" je započeo svoju djelatnost izkapanjem na mjestu zvanu „Rižinice", u Rupotini medju Solinom i Klisom. Tu je još god. 1891. našast već obielodanjeni nadpis bana

Trpimira, a vidjalo se i vidja dan danas na istom mjestu starinskih zidova. To je dalo slutiti, obzirom na viesti Farlatijeve (Illyr. Sac. III. p. 50.) i njegova nagadjanja, da je upravo na tom mjestu mogao biti manastir, koji spominje Trpimirova listina iz god. 852. „construxi monasterium, ibique catervas fratrum adhibui" (Rački: Documenta pag. 3.). Da se glede toga bude na čistu, društvo je u drugoj polovici svibnja t. g. započelo izkapanja na započelo tek. srnpja u Kaštelanskom polju, na mjestu, zvanom „Miri", gdje se je po još živoj u narodu predaji podizao znameniti manastir sv. Petra od Klobučca. O tom manastiru imade važnih viesti kod Tome Arcidijakona (izdanje Račkovo str. 206) i kod Lučića (Memorie di Traù p. 428, 497.). Tu su kroz tri tjedna izkapanja toliko napredovala, da su ogoljeni zidovi do polovice crkve, a nešto i samostana. Našlo se je komadića stupova, ka-



Sl. 161. Razvaline crkve sv. Petra od Klobučca, blizu Kaštela staroga u Dalmaciji.

tom mjestu, pa je već kroz malo dana bila odkrita ciela jedna mala crkva na jedan brod i našasto nekoliko grobova, pokritih pločami s rimskih kršćanskih sarkofaga, a naokolo se odkrio početak sgrada, što pripadaju manastiru. Našlo se je takodjer nekoliko komada ornamentalnih iz 9. ili 10. vieka. — Dalnje izkapanje moralo se za čas obustaviti, pošto mlado društvo razpolaže vrlo čednimi sredstvi, a u ovom položaju sve su na okolo vinogradi u snazi, i to na nezgodnom obronku uvale, kroz koju teče potok Rupotina.

Daleko zamašnije su izkopine, što je društvo pitela i mozaika. Crkva je bila na tri broda i dosta prostrana. Nad ruševinami je naslagan ogroman materijal, ali uzprkos tomu izkapanja liepo napreduju, a to zaslugom Novljana, koji sami bezplatno odvažaju na kolih materijal do morske obale, te društvo ne troši, do li samo na radnike, koji kopaju. Da je društvo sbilja pogodilo na znameniti manastir sv. Petra, o tomu već sada ne može da bude dvojbe, jer po veličini crkve daje se zaključiti, i na prostranost manastira, u kojem se je s toga mogao, kako svjedoči Toma Arcidijakon, udobno smjestiti kralj Bela IV. „cum magno diversarum

gentium comitatu", kada je putovao po Hrvatskoj „sui *regni revisendo confinia*", i tu ostao „multis diebus". — Ovaj manastir s crkvom, po svjedočanstvu Lučića, porušiše Trogirani g. 1419. i vjerojatno ju tada oplieniše, prenievši sve, što bijaše važna i uresna u svoj grad. Obzirom na tu okolnost, Eitelbergerovo mnenje, koji, glede dvaju vratnih stupova, uzidanih u kolegijalnoj crkvi trogirskoj, veli, da su prenešena iz Bihača ili sv. Marte, moglo bi se daleko većom vjerodostojnosti uporaviti na crkvu sv. Petra od Klobučca, pošto arhitektura tih dvaju komada odgovara bolje vremenu, u kojem je cvao ovaj manastir, nego li vremenu crkve sv. Marte, gdje se takodjer vidi ruševina, ali ne onako znamenitih, kao kod sv. Petra.

Žalibože, i ovdje će se domala obustaviti izkapanje s istoga razloga, što gore navedosmo glede „Rižinica", pa se preporuča hrvatskim rodoljubom, da se sjete mladoga družtva „Bihača", neka uzmogne nastaviti svoj već tako liepimi nadami započeti rad[1].

Spljet 1. kolovoza 1895.

Fran Bulić.

[1] Obširnije i podpunije izvješće o radu „Bihača" je u štampi, te će biti u svoje vrieme od družtvene uprave objelodanjeno. Op. uredn.

SITNE VIESTI.

— **Podpora kr. zemaljske vlade za izdavanje „Viestnika hrvatskoga arheološkoga družtva".** Uprava hrvatskoga arheološkoga družtva došla je do uvjerenja, da joj neznatni godišnji dohodci ne dopuštaju, da i nadalje izdaje svoj časopis, za koji se je zadnjih godina morao potrošiti jedan dio družtvene glavnice. Da sasvim ne prestane privremeno prekinuto izdavanje „Viestnika", kojemu je zadaća, da izpuni osjetljivu prazninu u hrvatskoj znanstvenoj književnosti i da zastupa interese važnoga zemaljskoga zavoda, obratila se je družtvena uprava kr. zemaljskoj vladi s molbom za subvenciju. Vlada se je odazvala ovoj molbi i doznačila za godinu 1895. svotu od 600 for. kao podporu za izdavanje časopisa.

— **Važna naredba kr. zemaljske vlade u pogledu čuvanja starih gradjevnih spomenika.** Kr. zemaljsko-vladin odjel za bogoštovje i nastavu izdao je na predlog ravnateljstva arheološkoga odjela narodnoga muzeja naredbu na kr. županijske oblasti i gradska poglavarstva, koju poradi njezine važnosti ovdje u cielosti donosimo:

Kr. hrv--slav.-dalm. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu.

Br. 1615.

Svim kr. žup. oblastima i gradskim poglavarstvima.

Pošto se je više slučajeva sbilo, da su se bez dalnjega pitanja, imenito u javne svrhe, pregradjivali i rušili danas u vlastnosti obćina stojeći stari gradovi (kasteli), kojima obiluju osobito oni dielovi Hrvatske, kuda se je nekoč protezala vlast kneževa Zrinskih i Frankopana, a tim su propali gdjekoji gradjevni spomenici od historičke važnosti, to nalazi kr. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, kojoj je po njenoj prosvjetnoj zadaći bditi nad čuvanjem svih spomenika arkeologičke vriednosti, upozoriti sve kr. županijske oblasti i sva gradska poglavarstva, da svagda, kad se radi o rušenju ili pregradjivanju starinskih gradjevina, o tome najprije izvieste kr. zemaljsku vladu, odjel za bogoštovje i nastavu, te za to izhode naročitu dozvolu.

O tomu se obavješćuju (županijske oblasti) znanja i dalnjeg uredovanja radi, (a gradska poglavarstva) znanja i obdržavanja radi.

U Zagrebu, dne 31. siečnja 1895.

Grof Khuen-Héderváry.

— **Museum Nugent.** Medju najvrijednije stečevine arheološkog odjela narodnog muzeja novijega doba spada zbirka Nugentova. Ovom zbirkom se je hrvatski arheološki muzej obogatio i povećao tako, da možemo slobodno reći, da s obzirom na broj i ljepotu antiknih skulptura dolazi naš muzej odmah iza bečkoga dvorskoga muzeja u cijeloj austro-ugarskoj monarkiji. Laval grof Nugent bio je osobiti ljubitelj i sakupljač starina, pa mu Ferdinand I., kralj obiju Sicilija nije mogao bolje nagraditi pomoć, kojom mu je omogućio povratak na očinsko prijestolje, nego dozvolom, da može po miloj volji pretražiti klasično tlo njegove države, a što nadje, da može za sebe zadržati. Osobito

uspješno kopao je Laval grof Nugent u Traettu (Minturnae), gdje je izkopao nekoliko većih kipova, množinu poprsja, glava, basrelijefa, vaza i drugih predmeta. Buduć, da su sve nadjene starine bile oštećene, poslao je grof Nugent cijelu zbirku u Mletke na popravak kiparu Paronucciju. Mramornim antiknim kipovima nadomjestio je Paronucci manjkajuće dijelove iz sadre, ali restaurisanje kipova nije osobito uspjelo, pače restaurisanju za volju su antikne česti gdjegdje još više stradale. Njeko vrijeme bila je ta restaurisana zbirka izložena u Mletcima u palači Pisani, a onda prevežena na Trsat grad u lijevu kulu, gdje su ove starodrevne umjetnine bile ponovno izvržene stradanju, jer je kula dugo vremena bila bez krova; naročito su stradali nadomješteni sadreni dijelovi. Velikoj ljubavi i brizi presvijetlog gosp· dra. Isidora Kršnjavoga, predstojnika odjela za bogoštovje i nastavu, za razvoj arheološkog odjela narodnog muzeja ima se zahvaliti, da je ova znamenita zbirka nabavljena troškom kr. hrv. slav. dalm. zemaljske vlade za arheološki muzej u Zagrebu. Ne možemo premučati ni hvalevrijednu patriotsku spremnost samoga vlastnika zbirke g. Artura grofa Nugenta, koji je ovu zbirku našemu muzeju ustupio, premda je znao, da bi ju i drugdje rado imali i možda još skuplje platili. Buduć, da će cijela zbirka u svoje vrijeme biti stručnjački opisana, spomenuti ću ovdje samo znamenitije i vrijednije komade[1]: Šest velikih kipova: Arijadna iz parskoga mramora, sjedeća na pećini, visina 1·50^{m}; Silen 1·80^{m}; Ganimed 1·60^{m}; za koga da je bavarski kralj Ljudevit nudio grofu Nugentu 50.000 maraka; Afrodita 1·60^{m}; Satir sa frulom 1·17^{m}; portretna ženska statua 1·30^{m}, sprijeda preradjena; zadnjih pet iz bijeloga grčkoga mramora, dobre su kopije grčkih originala. Osim ovih velikih statua ima više manjih statueta takodjer iz bijeloga grčkoga mramora: Apolo sa kitarom, Dioniz, Silvan, Higieja, Nika (?), sjedeća muza, na lavljoj koži spavajući Eros i t. d. Medju glavama je ponajbolja glava Apolonova i glava Heraklova od zada zagrnuta lavljom kožom, obje iz bijeloga mramora, a od poprsja: carevića Lucija Vera. Medju relijefima, koji su ponajviše sa sarkofaga, najvrijedniji je relijef, koji nam prikazuje porodjenje Dionizovo i onaj, što nam prikazuje Meleagrov lov. Od arhitektonskih fragmenata su lijepe radnje jedan ogromni i dva manja jednaka rimsko-korintijska kapitela iz bijelog mramora. Zbirka antiknih vaza je dosta brojna, ali ljepotom se ističe jedino jedan krater sa krasnim crvenim figurama na sjajnom crnom dnu. Uz tolike antikne komade pristaju još mnogi staro-romanski predmeti iz srednjega vijeka. Svrha ovim redcima je samo upozoriti šire općinstvo na ovu važnu stečevinu narodnoga muzeja, a znanstvenu njenu vrijednost će ocijeniti doskora stručnjačko pero u našem Viestniku.

Jos. Purić.

— **Nabava dvijuh specijalnih numizmatičkih sbiraka za narodni muzej.** Zabilježiti nam je preznamenite darove bogoštovno-nastavnoga odjela kr. zemaljske vlade, štono ih je prikazala numizmatičkoj sbirci arheološkoga muzeja. Ovoj je sbirci u prvomu redu zadaća, da prikaže što vjerniju sliku novčanih prilika, koje su u hrvatskim zemljama u razno doba vladale, te da prikupi sve, štogod se u toj grani na iste zemlje odnosi. Stoga treba, da u njoj budu što podpunije one serije novca, koji je njekada kolao po našim krajevima i onih spomeničnih novaca, koji spominju osobe ili dogodjaje, koji su bud u kakovom odnošaju s našom domovinom. Kako je stanje modernih dielova muzejske numizmatičke sbirke ovim zahtjevima slabo odgovaralo, moralo se je nastojati, da se najosjetljivije praznine izpune nabavom što podpunijih specijalnih sbiraka. Visoki vladin odjel za bogoštovje i nastavu, osvjedočen o temeljitosti tih postulata, nije propustio sgodnih prilika, koje su mu se sdesile, te je kupio dvie takove sbirke. U jednoj, koja je njegda bila dielom glasovite sbirke kneza Montenuova, arpadski su novci, koje su kovali ugarski kraljevi i vojvode počam od svetoga Stjepana do godine 1301. Osim novaca, kovanih za Ugarsku, koji su narayno bili u tečaju i u hrvatskim zemljama, ima tu i liep broj takovih, koji su se kovali za Hrvatsku (moneta regis ili ducis p(ro) Sclavonia). Ova toli savršena sbirka od preko 2000 komada, u kojoj je mnogo izvanrednih rariteta, kupljena je od tvrdke Adolph Hess Nachfolger u Frankfurtu na Majni za 4200 for. — Dočim Montenuovova sbirka predstavlja novčane prilike u Hrvatskoj od XI. do početka XIV. stoljeća, u drugoj su zastupani novci, koji su rabili u zadnjim stoljećima srednjega vieka sve do po-

[1] Potpuniji popis zbirke vidi u Archaelogisch-epigraphische Mittheilungen V. str. 141.—174. od dr. Roberta Schneidera: Antikensammlung auf Schloss Tersatto bei Fiume.

četka XIX. stoljeća po hrvatskom Primorju i Dalmaciji. To je sbirka Dra. Gjure Cattija na Rieci, jedna od najznatnijih privatnih kolekcija mletačkih i dalmatinskih novaca. Na predlog muzejske uprave visoka je vlada dozvolila 6000 for. za nabavu ove sbirke, kojom se je tako znatno popunila mletačka partija muzejske numizmatičke sbirke, da se sada može smatrati jednom od najvećih postojećih sbiraka mletačkih novaca. Cattijeva je sbirka sastojala od četiri diela. U prvomu, u kojemu su mletački novci od početka kovanja do propasti republike, osobito se ističe veliki broj zlatnih novaca (161 komad), medju kojima ima izvanredno vriednih komada, bilo poradi njihove riedkoće, bilo poradi težine kovine. Jedan komad Ljudevita Manina teži 40 cekina, a ima po više komada, koji teže izmedju 2—20 cekina. — Drugi dio sačinjavaju mletačke i muranske ozele, koje su duždevi, u znak svoje ovisnosti, od godine 1521. svake godine kovali, da s njima darivaju plemstvo. Ime „osella“ dolazi od rieči „ucelli“ t. j. ptice (jedna vrst pataka), koje su duždevi prije ovoga odkupa u novcu bili dužni u ime danka plemićima dati o božiću iz svojih lovišta kod Torcella. Ova je sbirka tako savršena, da joj malo ima premica, te joj fali samo sedam godišta, dočim je više godina zastupano u poviše varijanata i u veoma riedkim zlatnim otiscima. — U trećemu dielu, koji je dr. Catti muzeju poklonio, ima 165 što zlatnih, što srebrnih, što bakrenih spomeničnih novaca na razne dogadjaje i znatnije muževe mletačke. — Osobito je važan po nas četvrti dio Cattijeve sbirke, u kojemu su novci i spomenice dalmatinskih gradova. Medju njima najljepša je partija kotorskih novaca, kojih u tolikom broju i raznoličnosti valjda nema ni jedna javna ili privatna sbirka. — Kod nabave obijuh sbiraka naročito se može sa zadovoljstvom iztaknuti, da u muzejskoj sbirci ogromne većine novaca dosele nija bilo, tako da je nastalo veoma malo duplikata. Muzej sada ima dvie veoma liepe specijalne sbirke, koje će mu služiti na čast i koje će biti lahko uz razmjerno neznatniji trošak dalje popunjavati.

— **Darovi etnografskoj sbirci arheološkoga muzeja.** Ova je sbirka postala iz darova rodoljubivih Hrvata i jedino se darovima popunjuje. Boraveći dulje vremena u tudjini sjeti se po koji čestiti sin domovine, te joj na povratku ponese na dar zanimivih predmeta, kako bi si i drugi Hrvati, koji nemaju prilike putovati po dalekomu svietu, mogli stvoriti sliku o kulturnim prilikama eksotičnih krajeva. Tako je dični naš zemljak gosp. Dragutin Lerman iz Požege, koji upravlja jednom pokrajinom afrikanske Kongo-države, sabrao i darovao muzeju veliku sbirku etnografskih predmeta onih predjela, vriedan mnogo tisuća forinti. Prigodom svojega boravka u domovini prošle je godine tu sbirku opet popunio liepom kolekcijom od preko 100 predmeta iz Kvango-pokrajine. Najzanimiviji od ovih novih komada biti će veoma staro propelo, koje je služilo jednomu afrikanskomu poglavici kao fetiš. G. Lerman misli, da ono potiče iz dobe, kada su Portugizi prije jedno 2—300 godina pokušali medju afrikanskim crncima uvesti kršćanstvo. — Osim g. Lermana doprinesoše i drugi njeki Hrvati svoj prinos na žrtvenik domovine. Napose valja iztaknuti darove gg. Mirka Breyera iz Križevca (predmeti iz Arabije) i A. Ružića sa Rieke (predmeti iz Zanzibara). — Godine 1894. im se pridružiše g. Ivan Stunić sa Rieke sa liepom kolekcijom predmeta, sabranih po istočnoj Africi i Madagaskaru i gosp. Stjepan Tisljar, konzulatski činovnik u Shanghai-u u Kini, koji je na povratku u domovinu poneo muzeju na dar ukusno izradjenu kinezku lulu za opijum i više riedkih etnografskih predmeta, koji rabe divljim plemenima na otoku Formozi, godine 1895. g. Mijo Kovačić, častnik c. i kr. ratne mornarice sa ovećom sbirkom predmeta sa Salamonskih otoka u Australiji, a prije njekoliko nedelja popunio je g prof. Milan Marek u Osieku Lermanovu sbirku, darovavši velik broj predmeta, što ih je sabrao njegov brat Franjo, rodom Vinkovčanin, častnik u službi Kongo-države, prigodom ekspedicije na Ubangi-Bomu u Kongo-državi 1893/1894., iza koje je siromak umro u Lukungu (11. prosinca 1894.).

— **Bizovački broncani depot.** Ivan Bošnjak, seljak iz Bizovca, orao je 19. kolovoza 1895. svoju njivu Lepodrevci, nedaleko sela Bizovca na desnoj strani ceste, koja vodi u Osijek. Zaorav nešto dublje nego obično, zapne mu plug o nešto tvrdoga. Ne budi lijen, počme Ivan kopati malom otkom, a njegov sluga rukama i iskopaše nekoliko komada bronca i do 80 komada različitog broncanog orudja. Još iste večeri prosuo se u brzo po selu glas o tom čudnovatom našašću, začuo za to i revni povjerenik arheološkog muzeja g. Luka Ćosić, prihodarnik bizovačkog vlastelinstva, te podje do Bošnjakove kuće, da razvidi nadjene predmete i da jih sačuva za narodni muzej. Dne

21. kolovoza uputi se gosp. Ćosić sa Ivanom Bošnjakom i nekoliko radnika na spomenutu njivu, da dotično mjesto, gdje su se starine našle prekopa i iztraži. Trud jim se lijepo naplatio, jer su našli još mnogo broncanih predmeta. Dok su oni još kopali, dodju onamo kustos osječkog gradskog muzeja g. Vjekoslav Celestina i numizmatičar i sabirač starina g. C. F. Nuber, te su i oni prisustvovali iskapanju do kraja. G. L. Ćosić dade sve nadjene predmete prenijeti u vlastelinski dvor u Bizovcu, gdje jih je g. Nuber očistio i razvrstao. — O tom je našašću g. Ćosić odmah ubavijestio ravnateljstvo arheološkog odjela narodnog muzeja, koje je izaslalo onamo pisca ovih redaka. Muzejski izaslanik je najprije nadjene predmete sve pregledao, a zatim dao nalazište ponovo pregledati i našao još nekoliko dobro sačuvanih keltova i ulomaka zemljanog posudja. Cijelo našašće, izim par komada, koje je prije dolazka muzejskoga izaslanika kupio u sluge Bošnjakovog g. Nuber, nabavio je i o svom trošku poslao na dar arheološkom odjelu narodnog muzeja gospodin Gustav grof Normann-Ehrenfelski, vlastelin bizovački, gdje je sada kao njegov dar pohranjeno. Sudeći po množini predmeta samih, po količini broncane mase i po pečenoj zemlji na nalazištu, moglo bi se zaključiti, da je na tom mjestu bila ljevaonica, što bi se za sigurno utvrditi dalo tek onda, da su se i za ljevanje nuždni kalupi našli. — Našašće se sastoji iz 149 različito ornamentovanih srpova, 136 različito ornamentovanih keltova, 7 palstaba (1 u g. Nubera), 7 fragmenata mačeva, 1 bodeža, 8 vršaka kopalja, 2 pile, 1 britve (?), 2 ornamentovane narukvice, 2 obične narukvice, 1 lijepo ornamentovane igle ukosnice (vlastničtvo g. Nubera), 3 komada štitova okova, 16 komada broncane mase. Osim toga je nadjena u blizini množina ulomaka zemljanog posudja. Jedan tučani komad, koji naliči balčaku od mača, valjda ne potiče iz iste dobe, te je valjda prigodom našašća slučajno dospio ovamo. Ukupna težina bronca i broncanih predmeta iznosi do 112 kg.

Opis ovoga znamenitoga našašća sa slikama donijeti će „Viestnik" za godinu 1896.

Josip Purić.

— **Muzej sadrenih otisaka u Zagrebu.** Naredbom bogoštovno - nastavnoga odjela kr. zemaljske vlade, br. 7816 od 9. srpnja 1892. nabavljene su od tvrdke formatora i modelera britskoga muzeja D. Brucciani et Comp. u Londonu za arheološki odjel narodnoga muzeja sadrene kopije Parthenonovih skulptura (Elgin marbles), koje se nalaze u britskomu muzeju. Kopije, koje su stajale do 8000 for., privremeno su smještene u jednoj dvorani obrtne škole. Prošle godine nabavljen je oveći broj sadrenih otisaka od znatnijih antiknih kipova, poprsja i relijefa kod raznih formatora u Londonu, Parizu, Berlinu, Kölnu, Monakovu, Beču i Rimu, te su ovi smješteni u posebnoj dvorani nove srednjoškolske sgrade u Zagrebu.

Vlada je tim liepim nabavama udarila temelj muzeju sadrenih kopija najznatnijih umotvorina klasičnih naroda, koji će moći dobro poslužiti študiju arheologije na zagrebačkomu sveučilištu, te koristno djelovati na estetsko izobrazivanje hrvatskoga naroda. Bilo bi željeti, da se uzmogne započeto djelo nastaviti i dovršiti. Zato bi neobhodno nuždno bilo, da se namaknu sredstva za gradnju dostojne prostrane sgrade, u koju bi se mogao smjestiti uz muzej sadrenih otisaka još i arheološki muzej, kojemu sadanje prostorije u akademijinoj palači već davno ne dostaju.

— **Bihač, hrvatsko družtvo za iztraživanje domaće povjesti u Splitu.** Svrha je ovomu družtvu, koje je započelo početkom godine 1894. svoje djelovanje: „iztraživanje domaće povjesti na temelju starih iz„prava, kamenih i inih spomenika i pučke „predaje, te sabiranje, čuvanje i obradjivanje „tih spomenika". Preporučamo družtvo, kojim ravna prokušana sila, monsignor Fran Bulić, hrvatskomu občinstvu, da ga što izdašnije podupre. Članovi utemeljitelji plaćaju 25 for. jedanput za uvjek, a godišnji 3 for. na godinu.

— † **Vaclav Radimský.** Bosansko-hercegovački zemaljski muzej pretrpio je težak udarac smrću Vaclava Radimskoga, jednoga od najrevnijih svojih pokretača i suradnika, koji je 27. listopada 1895. u Sarajevu naglom smrću u 64. godini života umro. Pokojnik, rodom Čeh, prije mnogo se je godina počeo baviti prahistorijskom naukom. Njegova iztraživanja i izkapanja oko Wiesa u Štajerskoj, gdje je mnogo godina boravio, pri kojima mu je uputom bio na ruku kustos dvorskoga muzeja u Beču Szombaty, poznata su širemu znanstvenomu svietu. Prešavši u Bosnu, gdje je primio službu rudarskoga satnika, uz svoje je zvanične poslove posvetio pažnju i starinama, kojih tamo toliko ima. Proputovavši više puta Bosnu i Hercegovinu i uzduž i poprieko, nikada se nije vraćao praznih ruku za bosansko-hercegovački muzej. Za organizovanje prahistoričkoga iztra-

živanja u onim zemljama udario je temelj popularno-znanstveno pisanim djelom „Predhisto„rička nalazišta, kako se pretražuju i kako se „s nagjenim predmetima postupa, s osobitim „obzirom na Bosnu i Hercegovinu. Sarajevo 1891.“ (Izašlo i u njemačkom jeziku). A što da rečem o Radimskovim iztraživanjima? Spomenem li Srebrenicu, gdje je našao i pomno pretražio ostanke rimskoga grada Domavije sa rudokopom, Jezerine kod Bišća, gdje je pretražio nekropolu, veoma srodnu sa grobljem u našemu Prozoru kod Otočca i Gornji Butmir kod Sarajeva, gdje je rukovodio pretraživanje velevažne neolitičke naselbine, to sam spomenuo samo malen dio pokojnikovih zasluga po prahistorijsko iztraživanje zemalja našega naroda Radimskova iztraživanja na znanstvenom polju pribavila su mu obćenito priznanje stručnjaka, njegova vesela ćud i naravni humor, kojim je znao razigrati i najozbiljnijega čovjeka, pribaviše mu simpatiju i prijateljstvo svakoga, koji ga je sreću imao poznavati. Lahka mu bila zemljica!

— † **Giambattista de Rossi**, najglasovitiji kršćanski arheolog, preminuo je 20. rujna 1894. u sedamdeset i trećoj godini života. U ranoj mladosti već dao se De Rossi na iztraživanja najstarijih kršćanskih grobišta Rima i na proučavanje i sakupljanje gradiva o životu, djelovanju i smrti prvih kršćanskih uglednika. Bilo je i prije De Rossija kršćanskih učenjaka koji su se bavili samo kršćanskom arheologijom, ali rad njihov nije bio strogo znanstven, nije bio kritičan, te se punim pravom može De Rossi nazvati osnivačem i ocem kršćanske arheologije, osnovane na strogoj znanstvenoj i kritičnoj podlozi. Da se valjano pripravi za svestrano iztraživanje staro-kršćanskih spomenika De Rossi nije proučio samo sredovječne itinerare pobožnih kršćanskih putnika i sabrao marljivo pismene podatke kršćanskih pisaca prvog stoljeća, nego je sam proputovao velik dio Europe i iztočnih krajeva i pohodio sva mjesta, koja su u prvim vijekovima kršćanstva važnija bila. Njegovo neumorno nastojanje, da prikaže u potpunoj slici razvoj najstarijega kršćanstva sred poganskoga svijeta, uspjelo mu je potpuno. Otkriće katakomba sv. Kalista i mnoga druga otkrića učiniše ga već slavnim, a njegov opsežni rad na polju kršćanske arheologije je neprocijenjiva riznica za svakoga prijatelja kršćanske starodrevnosti. Ne možemo ovdje nabrajati stotine njegovih učenih rasprava, neka nam je dozvoljeno spomenuti samo najvažnija djela njegova, koja ga učiniše neumrlim i kršćanskoj arheologiji nenaknadivim, a to su „Roma sotterranea“, „Musaici“, „zbirka kršćanskih napisa Rima“, koja ostade nedovršena i napokon „Bulletino di archeologia Cristiana“, koji je on oživotvorio i koji se može smatrati njegovim dnevnikom, jer je većina članaka potekla iz njegovoga plodnoga pera. Uz Theodora Mommsena i Vilima Henzena uložio je i De Rossi mnogo truda oko izdavanja rimskih napisa u djelu „Corpus Inscriptionum latinarum, naročito u VI. knjizi. Osim toga opsežnoga rada uredio je De Rossi prvi muzej kršćanskih starina osnovan po papi Piju IX. u Rimu. Velika je zasluga De Rossija, da je upozorio učeni svijet i na važnost kršćanskih starina po Dalmaciji i Istri, naročito u staroj Saloni i Akvileji. Kada se je 1894. držao prvi kongres kršćanskih arheologa u Spljetu, imao mu je predsjedati De Rossi, ali ga u tome zapriječila teška bolest, koja ga je doskora i u grob shrvala. Ivan Krstitelj De Rossi bio je počasni član jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti i hrvatskog arheološkog družtva. *Josip Purić.*

— † **Henrik** pl. **Brunn** izdahnuo je svoju plemenitu dušu 23. srpnja 1894. u Schliersee-u u gornjoj Bavarskoj u sedamdeset i prvoj godini života svoga Rodio se Brunn 23. siječnja 1822. u Wörlitzu kod Dessaua, gdje je u očinskoj kući svršio početne nauke. Poslije svršenih gimnazijskih nauka u Zerbstu podje 1839. na sveučilište u Bonn, gdje je slušao Fr. G. Welckera i Fr. Ritschla, kojima je kao mladi doktorand posvetio i svoj prvijenac „Artificum liberae Graeciae tempora“. Iz Bonna uputio se je filolog Brunn u Rim, da se posveti arheologiji. U Rimu proboravio je punih deset godina (1843.—1853.) radeći neumorno uz tajnike arheološkog instituta Emila Brauna i Vilima Henzena. U početku bilo mu se boriti za opstanak i zasluživati vodeći druge po muzejima i pišući izvještaje i članke za novine, dok mu njegovi učeni članci u Annalima i Bulletinu, te njegove rasprave u sjednicama instituta ne pribaviše i povoljniji položaj materijalni i glas mlada ali darovita učenjaka i poznavaoca antiknih umjetnina. Prije svoga odlazka iz Rima izdade 1853. prvi svezak znamenitoga djela „Geschichte der griechischen Künstler“. Pod jesen 1853. godine vrati se u Njemačku, postade kustosom na sveučilištu u Bonnu, gdje se je habilitisao i ostao do 1856., kada bude poslije smrti Braunove pozvan u Rim, da preuzme

tajničko mjesto u arheološkom institutu. U Rimu ostade skoro deset godina, gdje je uz vrloga Henzena živo radio oko procvata arheološkog instituta; njegova predavanja u zavodu vabila su zahvalno slušateljstvo, a osobito filologe, arheologe i prijatelje starina. Godine 1859. dovrši svoje epohalno djelo „Geschichte der griechischen Künstler“, u kojem je sistematički obradio do najtanjih tančina sva literarna i monumentalna vrela za povijest grčkih umjetnika i tim položio čvrst znanstven temelj dalnjem razvoju arheološke znanosti. Po smrti Streberovoj bude pozvan u Monakov, gdje započme 1865. svoje profesorsko djelovanje i stvori arheološku školu, iz koje izadjoše mnogi znameniti arheolozi. Uz profesuru obnašao je Brunn službu konservatora kr. bavarske numizmatičke zbirke i zbirke antiknih vaza, a 1888. postade ravnateljem gliptoteke kralja Ljudevita I. Njegovim nastojanjem osnovan je muzej sadrenih kopija najznamenitijih klasičnih spomenika. Puna dva decenija radio je neumorno, da dovrši drugo svoje znamenito djelo „Griechische Kunstgeschichte“. Pol stoljeća radio je Brunn u svim granama arheološke znanosti, izuzam arhitekturu kao pravi stručnjak, što svjedoče njegove mnoge specijalne radnje, izmedju kojih spominjemo njegove „Griechische Götterideale“.

God. 1894. dne 20. ožujka proslavljena je svečanim načinom pedesetgodišnjica njegovog doktorata u Monakovu, gdje su sijedom učenjaku priredjene mnoge srdačne ovacije od raznih korporacija, učenih društava, njegovih prijatelja i učenika. Tri dana prije postavljeno je svečanim načinom jubilarovo poprsje u dvorani knjižnice njemačkog arheološkog instituta u Rimu. *Jos. Purić.*

— † **Ivan Overbeck** preminuo 8. studenoga 1895. u Leipzigu u sedamdesetoj godini života. Overbeck je svršio sveučilištne nauke u Bonnu, gdje je slušao slavljenoga filologa Fr. Ritschla i F. G. Welckera. God. 1848. poluči doktorat, a dvije godine kašnje habilitiše se u Bonnu, gdje ostade samo tri godine, jer već 1853. podje u Leipzig, gdje je kao profesor djelovao do svoje smrti. Još prije polazka svoga u Leipzig izdade Overbeck 1853. „Kunstarcheologische Vorlesungen im Anschluss an das akademische Kunstmuseum in Bonn“ i oveće djelo „Die Bildwerke zum thebischen und troischen Heldenkreis“, komu je dodao i atlas najvažnijih opisanih spomenika, odnosećih se na ciklus tebanskih i trojanskih priča. Već iza dvije godine izdade djelo o izkopinama u Pompejima, ali je oštra kritika djelo nemilice operušala. Buduć da Overbeck sam nije bio u Pompejima, nego je napisao svoje djelo na temelju drugih djela, bila je ta njegova radnja u istinu manjkava. Da isprávi mane, podje višeput sam u Italiju i u Pompeje, te četvrto izdanje, što ga je priredio u družtvu sa Augustom Mau-om „Pompeji in seinen Gebäuden, Alterthümern und Kunstwerken dargestellt. Leipzig 1884“ je savršeno remek-djelo. Znamenito je Overbeckovo djelo „Geschichte der griechischen Plastik“, kojega je četvrto izdanje uvjerilo mnoge njegove protivnike, da je za opć【u】 povijest umjetnosti Overbeck imao više sposobnosti od mnogih drugih učenjaka. Predaleko bi nas zavelo, da potanje ocjenjujemo i nabrajamo mnogobrojne radnje Overbeckove, razasute po raznim znanstvenim časopisima, za to spominjemo samo još njegovo najvažnije djelo, zasnovano na tako širokoj podlozi, da je jedan čovječji vijek za tako ogroman posao prekratak, a to je njegova „Griechische Kunstmythologie Leipzig 1871—89“, koja će i kao „torso“ ostati vječan spomenik njegovoga neumornoga djelotvornoga duha. *Josip Purić.*

— † **Gustav Hirschfeld.** Još nije minula ni godina dana, što je u Monakovu promijenio svijetom genialni arheolog i vrli radnik u povjesti umjetnosti Henrik Brunn, eto opet sklopi se grob nad jednim od najumnijih i najvrednijih arheologa novijega doba. Gustav Hirschfeld, profesor arheologije u sveučilištu u Königsbergu, preminu 20. travnja 1894. u Wiesbadenu poslije dugotrajne teške bolesti. U najljepšoj muževnoj dobi, gdje mu je pero najplodnije bilo, gdje je najljepše razmahao krilo, ugrabi ga neumitna ljuta smrt. Jedva ćemo se odužiti sjeni vrla pokojnika, ako na ovom mjestu prikažemo u krupnim crtama život i rad njegov.

Rodio se Hirschfeld 4. studenoga 1847. u Pyritzu u Pomoraniji. Učio je u Tübingenu, Leipzigu i Berlinu klasičnu filologiju, ali ga već tada osobito zanimala arheologija, koja mu bješe mezimica, e ju je upravo svim žarom svoje plemenite duše ljubio. Već prvim svojim radom „Tituli statuariorum sculptorumque graecorum cum prolegomenis“ svratio je na se pažnju odličnih stručnjaka. Dobivši potporu od berlinske akademije znanosti zaputi se arheoloških studija radi u Grčku, Italiju i Malu

Aziju. Znanstvene rezultate naučnog ispitivanja na tom svom putu priopćivao je naročito u „Archaeologische Zeitung“. Duže vremena bavio se u Atenama. Otuda potječe temeljita njegova radnja o topografiji stare luke pirejske. U društvu s graditeljem Eggertom iztraživaše Hirschfeld 1874. južni dio Male Azije, i tom prilikom pretražiše osobito staru Pamfiliju, Pisidiju, Frigiju, Kariju i Paflagoniju. Tome vremenu pripada njegova omašna rasprava o frigijskom gradu Kelenama i radnja, koja je napose izašla „Prilozi za povjest i topografiju Male Azije“. Pošto su napokon potrebiti novci namaknuti bili, započeše pod njegovim vodjenjem u travnju 1874. iskapanja u Olimpiji, kojima upravljahu iz Berlina Curtius i Adler. Bješe to mučno poslovanje, ali svijest da boravi na svetom tlu klasične Grčke i iskrena radost, što mu se trud naplaćivaše mnogim i lijepim iskopanim predmetima, pomogla mu je svladati sve teškoće. Grozničavoj revnosti i divnoj ustrajnosti njegovoj nasmija se takodjer osobita sreća. Mjeseca svibnja 1877. nadje naime kip Hermesa od Praksitela. Kip je od mramora, a prikazuje nam Hermesa, kako se prislonio na panj, prebacio preko njega plašt, pa se podupro ljevicom, u kojoj drži svoga nejakoga bracu Dioniza, da ga sirotu bez majke preda u negu nimfama. Poradi savršene tehnike i izradbe divila se već starina ovomu remeku Praksitelovu. Pausanija, pominjući redom umjetnine i zavjetne darove, što su krasili Heraion u Olimpiji, pominje medju mladjim umjetninama na prvom mjestu: „Hermesa iz mramora, koji nosi maloga Dioniza, djelo Praksitelovo“ (V. 17, 3: Ἑρμῆν λίθου, Διόνυσον δὲ φέρει νήπιον, τέχνη δέ ἐστι Πραξιτέλους). Kip je ovaj glavno mjerilo za prosudjivanje umjetničkoga rada Praksitelova. Učuvan je tako dobro, kao što malo koji stari spomenik, a što je glavno, osobito je vjerno učuvana prekrasna glava Hermesova, te nam je tek sad jasno, zašto su stari slavili Praksitela kao kipara, koji umije isklesati majstorski glave iz mramora. Tu vijest nalazimo i u Cicerona, koji u velike slavi Praxitelia capita (Cicero de divin. II. 21. 48). Tu je eto umjetninu iznio na svjetlo božje vrli pokojnik, da joj se dive sadašnja i buduća pokoljenja.

Ali nije Hirschfeld bio samo neutrudiv istraživač i naučnjak, nego je takodjer bio vrijedan i savjestan učitelj. Počevši od g. 1878. pa sve do pred smrt predavao je arheologiju u sveučilištu u Königsbergu. I kao sveučilištni profesor radio je na književnom polju neodoljivim pregnućem. Osim već spomenutih radova ima od njega sva sila izvještaja, obznana i dr. U stručnim časopisima eno lijepe radnje „Atena i Marsija“; tumači sliku na jednoj atičkoj posudi (vasi), raspravlja „o kamenim grobovima u Paflagoniji itd., a časopisi „Deutsche Rundschau“ pa „Nord i Süd“ gotovo su nakrcani zanimljivim i izvornim studijama i sastavcima njegovim iz područja arheologije. Od g. 1884. piše on izvješća u „Geographisches Jahrbuch“ o geografskom iztraživanju starih kulturnih zemalja. Poradi svojih velikih zasluga bio je od g. 1885. predsjednikom geografskomu družtvu u Königsbergu. I onda, kad ga je teška bolest oborila u krevet, izda on „Moltkeove listove iz Turske“, popratívši i djelo i pisca lijepom karakteristikom i dodavši dragocjene svoje bilješke i tumačenje. Dokle je god osjećao u sebi iskru života, on ju je trošio na rad i nauku.

Neka je svijetla i časna uspomena zaslužnom naučnjaku i valjanu učitelju!

Josip Sarkotić.

Književne viesti.

— Starohrvatska Prosvjeta Glasilo hrvatskoga starinarskoga družtva u Kninu. Urednik joj Fran Radić, teoretički učitelj strukovnog tečaja u Korčuli. U Kninu 1895. Dionička tiskara u Zagrebu. — Rado smo pozdravili osnutak hrvatskoga starinarskoga družtva i živim zanimanjem pratili i njegov uspješni rad oko izkapanja hrvatskih starina, toli važnih za poznavanje domaće prosvjete i domaće historije, pa želimo i u buduće družtvu na tom polju što bolji uspjeh uvjereni, da će se uz nas tomu uspjehu radovati cio hrvatski narod. Kako djelovanje družtva podpomažu svojim prinosima mnogi rodoljubi, očekivali smo, da će družtvena uprava ozbiljno nastaviti započeta izkapanja, ali mjesto toga iznenadila nas uprava novim (četvrtim) hrvatskim arheološkim časopisom. Neka nam se ne zamjeri, ako po svom najboljem uvjerenju i u dobroj nakani reknemo posve ozbiljno, da nam se čini, da su za naš narod četiri arheološka časopisa pravi luksus i da uz Viestnik hrvatskoga arheološkoga družtva u Zagrebu, Bulletino u Spljetu i Glasnik bosansko-hercegovačkoga muzeja u Sarajevu nije bilo potrebe osnivati novi arheološki časopis. Mi bi iskreno želili, da se svi strukovnjaci arheolozi skupe oko jednoga časopisa, pa da ga podignu tako, da bude kadar podnijeti najstrožiju domaću i vanjsku stručnu kritiku

ali kada to sada radi političkih prilika, u kojima se hrvatski narod nalazi, nije moguće, nije barem trebalo dalje cijepati i onako već pocjepane sile. Buduć, da „Viestnik" nije naprosto samo organ muzejski, uvjeren sam, da bi uredničtvo Viestnika rado primilo svaku valjanu radnju članova hrvatskoga starinarskoga društva, a društvo bi tim pi ištedilo trošak, što ga ima oko izdavanja Starohrvatske Prosvjete i moglo uspješnije nastaviti započeta izkapanja. Kada je pako već Starohrvatska Prosvjeta ugledala svjetlo, mi joj želimo, da si pred narodom lice osvjetla. Mi ćemo rad srodnoga nam društva i dalje pratiti iskrenom simpatijom, ne osvrćući se na zadirkivanje njeke gospode oko Starohrvatske Prosvjete. *Prof. Jos. Purić.*

— Spomen knjiga otvora prvoga muzeja hrvatskih spomenika. U Zagrebu 1894. Obširno izvješće o radu kninskoga društva do šeste mu glavne skupštine i o istoj skupštini, s kojom je bilo spojeno otvorenje lokalnoga muzeja, u kojemu je uz spomenike iz dobe hrvatske narodne dinastije i nješto predhistorijskih i rimskih iz bližnje okolice. Knjizi je priloženo 5 tabla, od kojih prve dvie prikazuju tloris bazilike na Stupovima u Biskupiji i ruševine bazilike sv. Bartola na Kapitulu kod Knina.

— Ephemeris Bihačensis. — Ephemeris Salonitana. — Ephemeris Spalatensis. — Liep književni dar članovima prvoga kongresa kršćanskih arheologa u Spljetu, sa mnogim tablama, na kojima su — većinom uspjele — slike spomenika, o kojima se govori i njekih, kojima u tekstu nema opisa. Članci su poradi internacijonalnoga karaktera sastanka napisani izmjenice hrvatski, njemački, francezki i talijanski. Ephemeris Salonitana medju ostalim govori i o njekim solinskim spomenicima narodnoga muzeja u Zagrebu, koji su naslikani na tablama III. i V. Zanimivo je tu i izvješće A. Hytreka o starokršćanskom grobištu sv. Synerota u Mitrovici (p. 5—10] sa 15 slika i dvie table. Na prvoj je tabli tloris coemeterija sv. Synerota, koji je Hytrek 1882/3. dielomice odkopao, a na drugoj nacrt onda još postojalih ostanaka na t. z. rimskomu groblju, kraj ceste u Rumu, za koje domaći ljudi misle, da su bili crkve sv. Dimitrije, po kojemu je Mitrovica prozvana. Danas ovim ruševinama nema više traga. Jedino se još vide rupe, u kojima su se nalazili temelji, što no ih talijanski radnici uz dozvolu oblasti dinamitom razvališe, da materijal upotriebe za gradnju rečene ceste. (Izporedi izvještaj povjerenika Ignjata Junga). Što nisu ovi barbari učinili, učiniše mitrovački seljaci, koji veoma sgodnim željeznim šibkama (sondama) vješto umiju napipati svaki komad olovnih sarkofaga, kamena i ciglje, ma bio i 5 6 metara duboko pod zemljom. Zimi, kada nema drugoga posla, nasondirani se objekti izkopaše, olovni se sarkofazi stopiše i po kilogramu prodadoše ribarima ili židovima; ciglja i lošiji kamen upotriebi se u fundamentima kuća, a ljepši kamen dobro plaćaju domaći krstaši (kamenorezci), koji su u svojemu poslu već mnogo spomenika uništili. Za Mitrovicu karakteristične ali istinite su Hytrekove rieči: „Ovdje se razmećahu pljeneć „divlji čopori Bajanovi, za prekotisućne burne „dobe palila je bezobzirno svakojaka osvaja- „lačka ruka, te Sirmium propade u gomilu ru- „ševina i pepela, pretvoren u ogromni kameno- „lom, štono ga do naših dana skoro posvema „izcrpilo". Kako je u Mitrovici, tako je u ostalom i na drugim mjestima po Sriemu, o čemu se je pisac ovih redaka lično osvjedočio. Pokusi na više mjesta dokazali su, koliko je već prostačka ruka devastirala i da će se riedko gdje u Sriemu naći mjesto, gdje bi se izplatilo sistematično kopanje.

— Vodja po Spljetu i Solinu. Sa 25 tablica. Zadar 1894. Veoma liepo opremljena knjiga na način Baedekerovih vodja, koja daje više već što naslov obećaje. Pisci Dr. Luka Jelić, ravnatelj Fran Bulić i profesor S. Rutar posvetiše ju prvomu kongresu kršćanskih arheologa.

Članovi kongresa dobiše osim toga još na dar sljedeće knjige:

Brevis historia primi congressus archaeologorum Christianorum Spalati-Salonis habendi. Spalati 1894.

Al primo congresso di archeologia cristiana in Spalato doveroso e cordiale saluto dal capitolo della cattedrale. Spalato 1894.

Raccolta di documenti relativi ai monumenti artistici di Spalato e Salona, per Dr. Luca Jelić. Fasc. I. Spalato 1894. Sadržaje 36 spisa iz god. 1416—1792., koji govore o starinama Spljeta i Solina i njihovom udesu.

L' evangeliario spalatense dell' archivio capitolare di Spalato. Del canonico Giov. Devich. Sa tablom. Preštampano iz Bulletina 1893/94. Opisuje važni taj rukopis VII. ili VIII. stoljeća i priobćuje vari-

jante njegova teksta naprama regensburškomu izdanju Vulgate od g. 1883.

Dalmatiens Küstenstädte. Von Prof. Dr. W. A. Neumann. Veoma zanimivo predavanje, držano u bečkomu znanstvenomu klubu, u kojemu se pisac mnogo bavi sa spomenicima dalmatinskih gradova.

— Auctarium inscriptionum quae a mense Junio a. 1892 ad mensem Junium a. 1894 in Museum Archaeologicum Salonitanum Spalati illatae sunt. Descripsit Prof. Fr. Bulić, director eiusdem Musei. Spalati 1894. 8° Nastavlja se u progamima spljetske gimnazije od g. 1885/6.—1888/9, te 1891/2 započeti katalog napisa solinskoga muzeja u Spljetu, koji su već u „Bullettinu" publikovani. U ovom se svezku nalaze br. 1772—2032. Po znanstvenim zahtjevima sastavljeni indices olahkoćuju porabu djela.

— Series nobilium quorum litterae armales in generalibus congregationibus regnorum Croatiae, Slavoniae et Dalmatiae publicatae et acceptate sunt A. 1557—1848. Collegit et edidit Dr. Joannes Bojničić-Kninski. regn. Croatiae, Slavoniae et Dalmatiae archivarius. Zagrabiae 1896. Ex taburna libraria Leop. Hartman (Kugli et Deutsch). Pod ovim naslovom izišla je zanimiva knjižica u šestnaestini, obsežući predgovor I—XVI, popis plemića 1—44 i rodoslovja I—XXXII. — U predgovoru iztakao je pisac zanimiva razjašnjenja o hrvatskom plemstvu, a napose o hrvatskom indigenatu, koji je skroz različan od ugarskoga. Plemićem hrvatskim smatran je samo onaj, kojega je sabor hrvatski priznao. Taj je predgovor pisan hrvatskim i njemačkim jezikom. — U samom popisu plemića, koji je alfabetski udešen, sadržano je oko 700 plemića, kojih su plemićki listovi na saboru hrvatskom proglašeni, u koliko je to zabilježeno u 12 svezaka saborskih zapisnika. U opazkama dodao je pisac viesti o datumu plemićkih listova pojedinih porodica.

Napokon u dodatku „Additamentum. Genealogiae nobilium familiarum insertae protocollis congregationum regn. Croatiae, Slav. et Dalmatiae" priobćene su genealogije pojedinih plemićkih porodica, u koliko su ove zabilježene u sabor. zapisnicima. Ovih imade 64 na broju.

Kako g pisac sam veli, ta je knjižica neke ruke dodatak k knjizi, što je izdao magjarski držav. arkiv u Budimpešti pod naslovom: „A királyi könyvek 1527.—1866. összeállítáttak Dr. Illésy J. és Pettkó B. Bpest 1895.

Knjižici je ciena 60 novč., a može se najtoplije preporučiti, jer sadržaje važne podatke o našem hrvatskom plemstvu.

E. Laszowski.

— „Szent Simon ezüstkoporsója Zárában" (Srebreni lijes sv. Šimuna u Zadru) naslov je djelu, što ga je po nalogu arheološkog povjerenstva madžarske akademije napisao docent berlinskog sveučilišta dr. Alfred Gotthold Meyer a izdala ga madžarska akademija znanosti u Budimpešti 1894. — Medju najljepše i najvažnije spomenike u Dalmaciji spada pozlaćeni srebreni lijes sv. Šimuna u Zadru, što ga je naručila ugarska kraljica Jelisava, kći bosanskoga bana Stjepana Kotromanića, u milanskoga zlatara Francesca, koji ga je 1380. godine dovršio, kako se vidi iz nadpisa na samom lijesu. — Već u XVII. vijeku opisuje ovaj rijedki spomenik sredovječne umjetnosti L. Fondra u svom djelu „Istoria della insigne reliquia di San Simeone Profeta che si venera in Zara", koje je ugledalo svjetlo u Zadru tek 1855., a pisalo se je i kasnije mnogo o njemu, te su i izašle neke ilustracije. Od novijih djela navlastito spomena je vrijedno Eitelbergerovo. (Die mittelalterlichen Kunstdenkmäler Dalmatiens. Wien 1884) i Engleza Jacksona (Dalmatia the Quarnero and Istria with Cettigne in Monte negro and the island of Grado. Oxford 1887). U I. sv. Jacksonovog djela je na kratko opisan lijes (str. 314—320.), priopćen je nadpis (str. 318.) i vrlo dobra slika, koja prikazuje pročelje (prednju fasadu) lijesa. Slike ovoga srebrenoga lijesa u djelu „Austro-Ugarska monarkija" i u ilustrovanom životopisu Ljudevita Velikoga od A. Póra (Budimpešta 1892.) nisu osobito uspjele. — Najopširnije i najtemeljitije piše o lijesu sv. Šimuna dr. Meyer u gore spomenutom djelu, koje obsiže 64 strane u velikom formatu sa 29 slika u tekstu i sa 14 tabala. Studija dr. A. G. Meyera ob ovom krasnom spomeniku osnovana je na proučavanju vijerne galvanoplastičke kopije i samoga originala. U uvodu spominje dr. Meyer izcrpivo literaturu o srebrenoj arci Sv. Šimuna, zatim dijeli svoju učenu raspravu u pet poglavlja, u kojim nam opisuje lijes sa historijskoga i umjetničkoga gledišta. U historijskom dijelu priča vjerodostojne predaje o samim relikvijama sv. Šimuna i historiju pozlaćenog srebrenog lijesa, dočim u umjetničkom dijelu redom tumači lijepe reliefe, a to tumačenje popunjuju krasne

*

slike u tekstu samom i na tablama. Koliko sama radnja služi na čast učenomu piscu, toliko lijepo i elegantno izdanje služi na čast madžarskoj akademiji znanosti. — Usudili bismo se prigovoriti jedino to, da bi djelo imalo veću vrijednost za učeni svijet, da je izašlo i u njemačkom prijevodu, što će valjda skoro i biti.

Jos. Purić.

— Die neolithische Station von Butmir bei Sarajevo in Bosnien. Herausgegeben vom bosnisch-hercegovinischen Landesmuseum. Ausgrabungen im Jahre 1893. Bericht von W. Radimský, Vorwort von M. Hoernes. Mit einem Beitrage von C. Schröter, 1 Plane, 20 Tafeln und 85 Abbildungen im Texte. Wien 1895. Upravo presjajna publikacija o iztraživanjima na važnoj neolitičkoj štaciji kod Butmira, koja je veoma srodna sa nepretraženim i stoga širemu obćinstvu nepoznatim štacijama u Sarvašu kod Osieka i Vukovaru. Bojama izvedene ilustracije na tablama od umjetničke su ruke, a znanstveni tekst pisan i za lajika lahko razumljivim stilom. Ciena od 25 for. za ovako je sjajnu publikaciju jeftina.

— V. Dobruski: Materijali po arheologijata na Blgarija, Sofija 1894. Sa 18 tabla. Preštampano iz Sbornika za narodni umotvorenija XI. Pisac opisuje mnogobrojne za bugarske krajeve karakteristične relijefe sa t. zv. tračkim konjanikom, njeke sa Artemidom na konju (Bendis), iz Mithrovoga i Heraklovoga kulta, te napokon priobćuje njekoliko nepublikovanih grčkih napisa. Na tablama ima 44 cinkografija opisanih spomenika.

— Folkloristički zbornik jugoslavenske akademije. Primismo i priobćujemo sljedeći poziv, koji tim toplije preporučamo, što smo i sami odlučili u našemu časopisu donašati folklorističke članke i bilješke: Poziv. Općeno je poznato, kako u narodu našemu uslijed kulturnih prilika i neprilika sve više propada pravi narodni život, narodni običaji i vjerovanja. Za to jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti drži, da to sve treba za vremena sakupiti i na svijet izdati, dok još nije sasvim propalo. Poradi toga odlučila je ona izdavati folkloristički zbornik, u kojem će se štampati opisi života, običaja i vjerovanja naroda hrvatskoga i srpskoga, i poziva ovim sve prijatelje narodne folklore, da joj šalju gradju za pomenuti zbornik. Jugoslavenska će akademija primati sa zahvalom svaki prilog, a što bude vrijedno za štampu, štampat će u rečenom svom zborniku i svaki će štampani prilog primjereno honorirati.

Uza svaki prilog, što ga tko jugoslavenskoj akademiji za njezin folkloristički zbornik pošalje, treba da pisac točno naznači, u kojem je kraju ili selu čuo ili vidio ono, što priopćuje Isto tako treba spomenuti, da li je ono, što se navodi, jednako rašireno po svem onom kraju ili selu ili možda već propada, te se nalazi samo u gdjekojoj porodici ili kući, ili to drže samo još starci ili bake.

Da bi priložnici znali, kakovu upravo gradju misli jugoslavenska akademija donositi u pomenutom svojem zborniku, za to se ovdje navode natpisi za sve folklorističke priloge.

I. Narodni život u tješnjem smislu.

Hrana, kuća, nošnja, igre, plesovi, radnje (kojih u drugim krajevima nema ili su drukčije). Forme općenja (medju mladjima i starijima, medju muškinjem i ženskinjem, medju domaćima i gostima ili strancima).

II. Narodni običaji i vjerovanja.

1. Porod, vjenčanje, smrt. (Ne treba ograničiti se samo na to, da se reče, što narod čini u ta tri najznatnija odsjeka ljudskoga života, već treba opisati i priprave za njih, n. pr. što čine i čega se čuvaju žene, dok su trudne, kako se prosi i vjeri djevojka itd.).

2. Različni godovi preko godine (n. pr. Božić, Uskrs, Bogojavljenje, Djurdjev dan i dr.). Treba navesti, što se čini na same te dane i prije njih i ne samo što ljudi čine, već i čega se čuvaju).

3. Narodne priče o Bogu i o svecima (kao o sv. Iliji, Nikoli, Bogorodici i dr.), o duši, o drugom svijetu itd.

4. Narodni kalendar (t. j. koje kućne i poljske poslove misli narod da treba raditi u ovo ili ono doba godine, o ovom ili onom prazniku, uz ovu ili onu mjesečevu mijenu itd.).

5. Gatanja o vremenu i u opće o budućnosti (po kojim znacima pogadja narod, kakvo će biti vrijeme, kakva li ljetina, n. pr. po tom, kako ptice lete ili pjevaju, po tom, je li n. pr. na veliki petak lijepo vrijeme ili je kiša; što se drži, ako čovjek polazi na put, pa sretne najprije svećenika? itd.).

6. Pričanja o prirodnim pojavima: o grmljavini, o vjetrovima, o pomrčini sunca i mjeseca, o potresu, o suncu i mjesecu, o danici i o drugim zvijezdama, o mliječnom putu (kumovskoj slami). Imena pojedinih zvijezda kao:

„vlašići“, „volujara“, „štapci“, plug i volovi“ i priče o njima, ako ih ima.

7. Pričanja o životinjama i biljkama (kojima se tumači njihovo postanje, život i svojstva).

8. Priče o postanju i prošlosti sela, varoši gradina, brda, jezera, ponora itd.

9 Narodna medicina (kojim lijekovima liječi narod različne bolesti ili samo baje).

10. Vjerovanja i pričanja o bićima, kojih nema (n. pr. o kugi, o vilama, vukodlacima, vješticama, vjedogonjama itd.).

11. Narodno tumačenje sna.

12. Gatanja i bajanja u različnim prigodama života (n. pr. kad tko što izgubi, kad se zaljubi itd.).

III. Dijalektologija.

Opisi naših narječja u gramatičkom i leksičkom pogledu. Nitko neka ne zaboravi uza svoj dijalektologički prilog točno navesti geografičke granice narječja, što ga prikazuje. Jugoslavenska će akademije osim opisâ pravih narodnih narječja primati vrlo rado i opise dogovornih i umjetnih govora, kamo pripada n. pr. kozarski, poslovički, osaćanski i gegavački jezik (koje spominje Vuk u svojem rječniku i dr. Maretić u „Radu“ jugosl. akad. knj. 108. str. 185—186.).

U Zagrebu, mjeseca svibnja 1895.

Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.

— Literarno-historijski zbornik jugoslavenske akademije. Primismo i priobćujemo sljedeći poziv:

Od prvih dana svojega života držala je jugoslavenska akademija jednom od prijekih svojih dužnosti, da prione sabirati književne spomenike južnih Slavena i objelodanjivati ih u svojim izdanjima. To je ponukalo akademiju, da je počela štampati kritična izdanja „Starih pisaca hrvatskih“, od kojih je do sada izišlo dvadeset knjiga, zato je pokrenula „Starine“, u koje slaže već godinama ponajpače gradju za sredovječnu rukopisnu književnost, a pored toga izdala je i nekoliko posebnih djela s istom svrhom. No akademija imade sama već podosta gradje i za novovječnu književnost, a uza to joj sve češće dolaze takovi prilozi s raznih strana, pa je zato akademija odlučila opet koraknuti naprijed i osnovati nov zbornik, u kojemu će objelodanjivati priloge za povjest književnosti hrvatske u novom vijeku.

Četiri su stoljeća već prošla, što se štampaju hrvatske knjige, pa se je tako naslagalo mnogo gradje, koju treba da objelodanimo, ako želimo, da što prije dočekamo kritičnu povjest svoje knjige. Odmah u početku novoga vijeka nahodimo u povjesti svoje književne prosvjete duboke tragove talijanske kulture i susrećemo se s humanizmom, te je posve prirodno, što književnost naših strana progovara trima jezicima: hrvatskim, talijanskim i latinskim, dapače ima dosta književnika, koji pišu u sva tri jezika, a mnogo ih radi u dva. Povjest naše književnosti ostala bi nepotpuna, kad se historik ne bi osvrtao takodjer na talijanska i latinska djela naših književnika, te je poradi toga akademija odlučila u svojem novom, literarno-historijskom zborniku priobćivati uporedo gradju za našu književnost svih triju jezika. Bit će prilike, da se u ovome zborniku prikuplja gradja za povjest književnosti počevši od konca XV. stoljeća sve do godine 1860., a akademija će se najpače brinuti oko toga, da sabere što obilniju gradju za historiju ilirizma, koji je udario osnovu modernoj knjizi hrvatskoj.

Ovdje će se štampati manji izvorni sastavci starijih pisaća, koji se ne mogu objelodaniti u posebnoj knjizi, nadalje važnija književnička korespondencija i napokon razni prilozi, koji su podobni objasniti koju stranicu književne historije naše. Ovakova će gradja bez sumnje doći u dobar čas svakomu, koga zanima prošlost naše književne prosvjete.

Mnogo se ove gradje nahodi u javnim arhivima i knjižnicama, koja je akademiji dohodna, ali jê za cijelo imade veoma mnogo i u privatnim rukama, — s toga akademija učtivo moli sve rodoljube, da joj priloge iz svojih knjižnica za ovaj zbornik ili sami točno prepišu ili pošalju, pa će ih akademija pregledati i prirediti za štampu. Akademija će rukopise što prije sa zahvalnošću povratiti njihovim vlastnicima, a voljna je i namiriti sve troškove, koji nastanu. Prva knjiga ovoga zbornika izići će već do godine.

Kako je ovaj pothvat namijenjen ne samo koristi nauke, nego i slavi naroda hrvatskoga, akademija se živo nada, da će se njezinu pozivu rado odazvati svi rodoljubi, koji bi joj ma kako mogli u tom poslu biti na ruku.

U Zagrebu 30 aprila 1895.

Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.

— **Zapisnik glavne skupštine hrvatskoga arheologičkoga društva,** obdržavane 25. ožujka 1895. Gospodin Ivan Tkalčić pozvao je u glavnu skupštinu kao bivši pod-

predsjednik više odličnih što starih što novih članova, te je kao predsjedatelj otvorio skupštinu sliedećim kratkim govorom: Veleslavna gospodo! Prije svega srdačno Vam se zahvaljujem, da ste izvolili potruditi se u ovu glavnu skupštinu arheološkoga družtva, a tim Vas ide veća hvala, jer će se u ovoj skupštini Vašim mudrim savjetom ovomu arheološkomu družtvu, koje nije podpune dvije godine od sebe dalo nikakova znaka života, kako se nadam, udahnuti nov život, a tim i djelovanje istoga družtva nastaviti i što jače podkriepiti. Uzrok, zašto je ovo družtvo dvije godine kao spavalo, jest taj, što je polovinom godine 1892. bivši njegov predsjednik i urednik Viestnika hrv. arh. družtva g. prof. Šime Ljubić kao ravnatelj našega narodnoga arheološkoga muzeja umirovljen, te otišao za vaviek iz Zagreba, a tim je družtvo izgubilo svoga četrnaestgodišnjega urednika, koji je medjutim još pol godine stojeći izvan Zagreba ipak uredjivao družtveni časopis tako, da je za godinu 1892. podpuno dotiskan izašao. Ostavši ja iza njega podpredsjednikom ovoga družtva, sazvao sam mjeseca februara 1893. glavnu skupštinu, da se posavjetujemo i odlučimo glede daljnjega izdavanja družtvenoga glasila, ali jer se u toj skupštini uvjerismo, da ne možemo naći vrstna urednika družtvenomu Viestniku i da nam ni kamati od glavnice sami niti sa prinosom predplatnika ne dotiču za izdavanje Viestnika, uvidismo, da družtvo nije kadro izdavati časopis, ako li ne odkine što od glavnice, što po pravilima nebi smjelo biti, toga radi odlučismo obustaviti za tada izdavanje Viestnika, dok mu se ne nadje vrstan urednik, a ujedno bje zaključeno, da se zamoli visoka kr. hrv. slav. dalm. zemaljska vlada, da družtvenom časopisu, koji je ujedno i glasilo narodnoga našega muzeja, priteče u pomoć novčanom podporom. Prema tomu zaključku zamolio sam našu visoku kr. zemaljsku vladu za podporu, ali tečajem cijele g. 1893. na moju molbu nije stigao nikakav odgovor. Prema pravilom našega družtva sazvao sam prošle godine 1894. mjeseca februara opet glavnu skupštinu, u kojoj bude zaključeno, da se sa izdavanjem družtvenoga glasila počeka dotle, dok se nakupi nešto članarine, a ujedno da se ponovno zamoli naša visoka kr. zemaljska vlada za novčanu potporu. Ne dugo poslije obdržavanja pomenute glavne skupštine, stigao je na prvu moju molbu odgovor od visoke kr. zemaljske vlade, kojim se poziva ovo arheološko družtvo, da u riješenju molbe za potporu ima zemaljskoj vladi podastrijeti sve dosadanje svoje publikacije. Poslije nekolikomjesečnog očekivanja stiglo je visoko riješenje od 11. veljače 1895. br. 3207 (1894.), kojim se za ovu godinu doznačuje našemu arheološkomu družtvu podpora od 600 for.

U visokom dopisu, kojim je kr. zemaljska vlada omogućila izdavanje arheološkoga Viestnika, veli se, da se rečena podpora daje družtvu s obzirom na to, da će urednikom biti kustos našega arheološkoga muzeja g. dr. Josip Brunšmid. Ja scienim, da se tomu radostnim čuvstvom ne samo odazvati moramo, već i jednodušno da prihvatimo, jer se izdavanje Viestnika bez čuvara našega muzeja, čovjeka u arkeologiji naučna, teško i pomisliti može, arheološki bo Viestnik u pomladjenom svom izdanju treba da se pokaže i kod kuće i pred inostranim naobraženim svijetom, da je dostojno glasilo o prošlosti ne samo naroda hrvatskoga već i onoga velikoga naroda, koji je prije dolazka Hrvata i njihova zaposjednuća današnje hrvatske domovine, ostavio u istoj raznih spomenika nekadanje svoje snage i svoga umjeća.

Poslije ovoga predloži predsjedatelj, da se uredničtvo Viestnika povjeri gosp. dr. Josipu Brunšmidu i da se članci u Viestniku štampani nagradjuju sa 30 for. po arku, što je skupština jednoglasno primila. Na poziv predsjedateljev izvijestio je skupštinu o družtvenoj imovini dr. Josip Brunšmid. Imetak hrv. arheol. družtva sastoji se iz gotovine, uložene kod zagrebačkih kreditnih zavoda, zalihe knjiga, koje je izdalo što bivše družtvo za poviest i starine jugoslavenske, što samo hrv. arheološko družtvo i od knjižnice, u kojoj su publikacije, što jih je družtvo dobilo u zamjenu za Viestnik. Glavnični imetak družtveni se sastoji iz tri dijela I. dio: D r u ž t v e n a g l a v n i c a uložena je na 7 knjižica, koje su koncem godine 1894. reprezentovale vrijednost od for. 3827·24 uračunav tu i kamate za sve tri godine 1892.—1894. u iznosu od for. 401·07.

II. dio: „Zaklada za izdavanje spomenika godine 1848.—49.“ uložena na uložnicu I. hrv štedione broj 48.119 ima glavnice for. 125·50 i kamata for. 14·86, ukupno for. 140·36.

III. dio: Zaklada spomenika na grobničkom polju, koje se kamati upotrebljuju u družtvene svrhe, ima zajedno sa kamatima (for. 179·41) u dvie knjižice for. 1797.29.

Sbroje li se sve tri stavke to vidimo, da družtvo razpolaže glavnicom od 5169 for. 55 nč. i kamatima od 595 for. 34 novč., ukupno sa

5764 for. 89 nč. i podporom visoke kr. zemalj. vlade od 600 for.

Zaliha družtvenih knjiga je upravo ogromna i leži bez ikakve koristi, s toga predlaže izvjestitelj dr. Brunšmid, da se cijena knjigama snizi, da jih se što više u narodu razpača. Skupština *primi na znanje izvještaj* i usvaja predlog dr. Brunšmida, te pripušta novomu odboru, da udari knjigama cijenu.

Na predlog predsjedatelja bude zaključeno, da se svima do sada izašlim Viestnicima izradi sistematički indeks, a taj posao da se povjeri prof. J. Puriću.

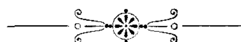
G. I. Kostrenčić predloži, da se Viestnik u buduće uz arheologiju obazire i na historiju i folkloristiku, te da se više približi programu bivšeg družtva za povjestnicu i starine jugoslavenske. Predlog je jednoglasno prihvaćen s dodatkom, da se pripušta odboru, da u tom pogledu opredijeli granice Viestniku.

Predsjedatelj javlja glavnoj skupštini poziv preuzvišenoga g. bana Dragutina grofa Khuen-Héderváry-a, da arheološko družtvo sudjeluje na milenijskoj izložbi u Budimpešti 1896. i da označi svoga izaslanika, te predlaže, da se tom pozivu družtvo odazove i da ga u izložbenom odboru zastupa dr. J. Brunšmid. Predlog je jednoglasno primljen

Dr. J. Brunšmid predlaže, da se knjižnica hrv. arh. *družtva pripoji muzejskoj knjižnici* uz uvjet, da se članovima družtva osjegura poraba družtvenih knjiga. Predlog je u načelu primljen, ali se definitivna provedba odgadja do nove glavne skupštine.

Na predlog predsjedatelja bude jednoglasno izabran predsjednikom družtva za upravnu godinu 1895. presvijetli gosp. dr. Izidor Kršnjavi. Na dalje bude aklamacijom izabran g I. Tkalčić podpredsjednikom, a u odbor gg. dr. I. pl. Bojničić, dr. J. Brunšmid, Emilijan pl. Laszowski, dr. Fr. Maiksner, Ferdo Miler, dr. A. Musić i J. Purić, a za pregledanje računa gg. Gjuro Crnadak i Gjuro Deželić. Zahvaliv se skupštinarima na trudu, zaključi predsjedatelj sjednicu.

Perovodio: *J. Purić.*



ERRATA CORRIGE.

Pag.	3.	redak	40.	čitaj:	relijefe	mjesto	relifeje.
„	9.	„	16.	„	može	„	moše.
„	14.	„	18. i 19.	„	sub- ditos	„	sub ditos.
„	14.	„	19.	„	vt	„	et
„	14.	„	25.	„	vna	„	ona.
„	14.	„	28.	„	Vniuersitatis	„	Vuiuersitatis.
„	15.	„	12.	„	rubicundo	„	rudicundo.
„	23.	„	1.	„	iztraživanja	„	iztrazivanja.
„	29.	„	35.	„	osnovi	„	omovi.
„	31.	„	5.	„	iztraživanja	„	izrazivanja.
„	31.	„	10.	„	Uzmet	„	uzmeta.
„	34.	„	28.	„	gelosia	„	gelasia.
„	34.	„	35.	„	regno	„	regni.
„	34.	„	43.	„	Rukopis c. kr.	„	Rakopisc. kr.
„	35.	„	42.	„	razbila	„	sazbila.
„	38.	„	38.	„	poggiuoli	„	pogginolí.
„	38.	„	41.	„	str. 39.	„	str. . . .
„	39.	„	2.	„	popucali	„	po pucali.
„	39.	„	20 i 23.	„	Jacouich(i)ch	„	Jacomillich.
„	39.	„	35.	„	četvrtoga	„	petoga.

Pag. 40.	redak	19.	čitaj:	Jacouichich	mjesto	Jacomillich.
„ 42.	„	30.	„	maius adjacet, capella ulterius extendatur	„	maiusadjacet, capellam ulterius extendat.
„ 44.	„	34.	„	Adam et Clerissean	„	Adams et Clarissen.
„ 44.	„	34.	„	Cassas	„	Carsas.
„ 46.	„	42.	„	Ark. splj. crkov. br. 8.	„	N. mj. br. 8.
„ 47.	„	14.	„	izvršbu radje	„	izvršba radja.
„ 47.	„	29.	„	nije	„	nijo.
„ 48.	„	27.	„	zoccolo	„	zonolo.
„ 50.	„	5.	dodaj:	Mjerilo 1cm = 1m		
„ 51.	„	5.	„	Mjerilo 1cm = 1m		
„ 52.	„	15.	čitaj:	v. sl. 18, 20, 23, Tab. III. b.	„	v. sl. 23, 31.
„ 61.	„	9.	„	Lievi	„	Desni.
„ 69.	„	30.	„	T(εο)ῦ (sic!)	„	Θ(εο)ῦ
„ 72.	„	24.	„	+ ACCIPE PR(im)VM SALONE	„	ACCIPEP R[im]VM SALONE.
„ 84.	„	11.	„	0·76	„	0·74.
„ 84.	„	31.	„	0·74	„	0·76.
„ 88.	„	15.	izpusti na početku IV.			
„ 92.	„	39.	čitaj:	pulcherrimis paramictis	„	pulcherrime parimentis.
„ 101.	Sl. 51. reverz zaokreni za 90° na lievo.					
„ 108.	redak	23.	„	17	„	18.
„ 150.	„	1.	„	gradovi	„	ovi grad.
„ 151.	„	35.	„	prahistorijskih	„	predhistorijskih.
„ 155.	„	37.	briši onaj mali ı iznad AV.			
„ 156.	„	5.	čitaj:	Perjasica	„	Perjasisa
„ 156.	„	38.	„	Perjasice	„	Perjasise.
„ 158.	„	18.	„	l(aeti)	„	l(acti).
„ 160.	„	42.	„	se	„	e
„ 162.	„	2.	„	rimskoga	„	r mskoga.
„ 163.	„	31.	„	muzejski	„	mnzejski.
„ 175.	sliku 140. preokreni.					



